

วารสาร มนุษยวิชาการ

JOURNAL OF ACADEMIC HUMANITIES

ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2567)
Vol. 1 No. 3 (July-September 2024)

ISSN: 3088-2400 (Online)

พัฒนาศาสตร์สรรค์ บริการวิชาการแก่สังคม

ISSN: 3088-2400 (Online)

วารสารมนุษยวิชาการ

JOURNAL OF ACADEMIC HUMANITIES

ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2567)

Vol. 1 No. 3 (July-September 2024)

วัตถุประสงค์ (Aims and Scope)

วารสารมนุษยวิชาการเป็นวารสารบริการวิชาการแก่สังคม ภายใต้การบริหารจัดการของ ศูนย์มนุษยวิชาการทางศาสนา วัตถุประสงค์ของศูนย์ฯ ประกอบด้วย 1) เพื่อให้บริการความรู้เกี่ยวกับ ศาสนพิธีกรรมแก่สังคม 2) เพื่อประกอบพิธีวัฒนธรรมความเชื่อโบราณด้านฤกษ์พิธี/การสู่ขวัญ 3) เพื่อเผยแพร่ องค์ความรู้มานุษยวิทยาด้านบทความทางวิชาการ

สำหรับการจัดทำวารสารวิชาการ ทางศูนย์ฯ ได้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อเผยแพร่ผลงานทาง วิชาการและองค์ความรู้ด้านการวิจัยของคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิต/นักศึกษาของมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงาน ทั่วไป 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การเรียนการสอนและผลงานทางวิชาการของคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิต/นักศึกษาของมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานทั่วไป 3) เพื่อสร้างความร่วมมือด้านวิชาการระหว่างบุคลากร หน่วยงานของภาครัฐและเอกชน

ขอบเขตเนื้อหาที่วารสารเปิดรับ ได้แก่ 1) ด้านพุทธศาสนาและปรัชญา 2) ด้านรัฐศาสตร์และรัฐ ประศาสนศาสตร์ 3) ด้านศึกษาศาสตร์ รวมถึงสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาในรูปแบบการปกปิดชื่อผู้ประเมินและผู้เขียน (Double-blind Peer Review) อย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับ พิจารณาต้นฉบับของนักวิจัย นักวิชาการ นักเขียน ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมถึงนักวิจัย นักวิชาการและนักเขียนอิสระทั่วไป

วารสารได้กำหนดตีพิมพ์ปีละ 4 ฉบับ (ราย 3 เดือน) ดังนี้

ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากกองบรรณาธิการหรือ ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นในบทความวารสารมนุษยวิชาการ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารมนุษยวิชาการ

ที่ปรึกษา (Advisors)

พระราชเมธีวชิรดิลก, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย
พระอุดมวชิรมณี, ดร.	คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระครูสุภัทรสีลโสภณ (สายัณห์ เปมสีโล), ผศ. ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ. ดร.หอมหวล บัวระพา	นักวิชาการอิสระ
รศ. ดร.สุวิญ รักษ์ตย์	บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ. ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน	บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ. ดร.สุวิทย์ ภาณุจारी	วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
ผศ. ดร.บรรจบ ปิยมาตย์	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

บรรณาธิการบริหาร (Editor-in-Chief)

อาจารย์ ดร.กฤตสุชิน พลเสน	บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
---------------------------	---

รองบรรณาธิการบริหาร (Associate Editor-in-Chief)

อาจารย์ ดร. สุรัชย์ พุดชู	คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
---------------------------	--

หัวหน้ากองบรรณาธิการ (Chief Editorial Board Member)

อาจารย์ ดร.สิริพร ครองชีพ	คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
---------------------------	--

กองบรรณาธิการ (Editorial Board Members)

พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, ผศ. ดร.	บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
--	---

พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ. ดร.	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาบุญสุข สุทธิธำณ, ผศ.	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาสันต์ วสันโต	วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ
รศ. ดร.ประเวศ อินทองปาน	ข้าราชการบำนาญ
รศ. ดร.ธีรวิทย์ ภิญโญณัฐกานต์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	วิทยาเขตนครราชสีมา
รศ. ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
	มหาวิทยาลัยมหิดล
รศ. ดร.ประยงค์ จันทร์แดง	คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์
	มหาวิทยาลัยพะเยา
รศ. ดร.อำพล บุตดาสาร	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
รศ. ดร.วินิจ ผาเจริญ	วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
รศ. ดร.วีระ เลิศสมพร	คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์
	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผศ. ดร.สมบุรณ์ วัฒนะ	วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ. ดร.ประทีป พิษทองกลาง	คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์
	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ผศ. ดร.มนตรี หลินภู	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
ผศ. ดร.เกษญา ผาทอง	คณะสังคมศาสตร์
	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ. ดร.ธีรต์มภ์ แสงแก้ว	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผศ. ดร.สยาม ราชวัตร	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ. ดร.แจ่มจันทร์ ณ กาฬสินธุ์	คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา
	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ผศ. ดร.สุณี เวชประสิทธิ์	คณะพยาบาลศาสตร์ก่อการุณย์
	มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช
ผศ.เกรียงศักดิ์ สานะกัง	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ
	วิทยาเขตสมุทรสาคร
พ.ต.ท.หญิง ดร.ปิยะนุช ศรีสรานุกรม	คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
อาจารย์ ดร.นิตยา ค้อไผ่	คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา
	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

อาจารย์ ดร.พันธุ์รัช ศรีทิพันธ์ คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Lim Hui Ling, Ph.D. Independent Scholar, Singapore

กองจัดการวารสาร (Managers)

นายอุบล ครองชีพ ผู้จัดการ

พระมหาวสันต์ วสันโต นักออกแบบ

นางสาววรรดา ยะชะระ นักบัญชี

ร.ต.อ.หญิง เบส ขวลิตปรีชา นิติกร

ร.ต.อ.พุดมพงษ์ พงศ์ประภาอำไพ นิติกร

เจ้าของ (Owner)

ศูนย์มนุษยวิทยาการทางศาสนา

เลขที่ 257 หมู่ที่ 4 ตำบลทุ่งฝาย อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง 52000

โทร. 08 7192 5857, 08 5714 3458, 09 2795 9626

E-mail: journaljah@gmail.com

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

วารสารมนุษยวิทยาการฉบับนี้เป็นปีที่ 1 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2567) ของศูนย์มนุษยวิทยาการทางศาสนา ซึ่งประกอบด้วยบทความวิชาการ 4 เรื่อง ได้แก่

1) การบริหารความสัมพันธ์ในองค์กรตามแนวพุทธ: กรณีการรณน้ำคำหัวขอรเนื่องในเทศกาลสงกรานต์ปีใหม่ไทย เขียนโดยพระปลัดระพิน พุทธิสารโร ดิเรก ตัวลอย และมัลลิกา ภูมะธน บทความนี้ได้ถอดรหัสทางการบริหารความสัมพันธ์ที่เป็นศาสตร์อย่างหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในสังคมและชุมชนประเด็นการศึกษาครั้งนี้เนื่องด้วยการรณน้ำคำหัวขอรในวันสงกรานต์ประจำปี 2567 และถอดรหัสเป็นเรื่องการบริหารความสัมพันธ์ในองค์กรระหว่างหัวหน้ากับผู้ใต้บังคับบัญชา โดยมีเป้าหมายให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์เชิงขับเคลื่อนร่วมกัน

2) ปัญหาพื้นฐานทางญาณวิทยา เขียนโดยสมชาย สมจิตต์ และพรรณภา รัตนพันธ์ บทความนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติ แหล่งที่มา ขอบเขตและข้อจำกัดของความรู้ เป็นต้น โดยปัญหาของญาณวิทยาเป็นเรื่องของการรับรู้ ปัญหาหลักการพิสูจน์ความรู้ เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ โดยเฉพาะประเด็นความเป็นไปได้ของการเข้าถึงความจริงโดยสมบูรณ์และข้อจำกัดของการพิสูจน์ความรู้ กระนั้น ญาณวิทยาก็มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาความเข้าใจในชีวิตประจำวันในด้านวิทยาศาสตร์และจริยธรรม อันเป็นการยืนยันและยอมรับความหลากหลายทางสังคมปัจจุบันอย่างหนึ่ง

3) พุทธทัศนะความตาย: อาลัยถกต่อการตายของนิสิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ เขียนโดยพระปลัดระพิน พุทธิสารโร บทความสะท้อนมรณกรรมของนิสิตคณะสังคมศาสตร์และแนวคิดเกี่ยวกับความตายในทางพระพุทธศาสนาที่มองความตายเป็นเครื่องกำหนดหน้าที่ต่อชีวิตที่เรียกว่า มรณานุสติ ความตายเป็นเครื่องมือในการระลึก ตระหนักรู้และแสดงออกต่อความตายด้วยความไม่ประมาท ภายใต้กฎไตรลักษณ์ “เกิดขึ้น-ตั้งอยู่-ดับไป” ดังกรณีนิสิตสาขาวิชานิติศาสตร์เสียชีวิตด้วยโรคประจำตัวด้วยอาการสงบ

4) มนุษย์กับธรรมชาติแห่งการรับรู้ เขียนโดยพระอนันต์ อาสโภ (สุริยา) บทความนี้ได้นำเสนอกระบวนการสำคัญในการทำความเข้าใจโลกและสภาพแวดล้อมรอบตัว โดยอาศัยอวัยวะรับประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย เป็นต้นมารับสัมผัสเข้ามาแล้วส่งผลไปที่สมองเพื่อแปลผลเป็นกระบวนการทางสมองในการตีความจากข้อมูลที่ได้รับสัมผัสกับสิ่งต่าง ๆ ทำให้เกิดการตอบสนองต่อสิ่งเร้าแล้วแสดงออกเป็นพฤติกรรม ทั้งที่เป็นเรื่องที่ดีและไม่ดี โดยเรื่องราวเหล่านี้จะถูกเก็บไว้ในจิตตามกระบวนการรับรู้ในพุทธปรัชญา

จากบทความทั้งหมดเชื่อว่า จะประโยชน์ต่อผู้อ่านในการต่อยอดความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและปรัชญา ในนามบรรณาธิการวารสารขอขอบพระคุณและอนุโมทนากับผู้เขียนทุกท่านที่นำบทความมาตีพิมพ์ในครั้งนี้ รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิที่พิจารณาถ้อยแถลงบทความจนสำเร็จเป็นรูปเล่มอย่างสมบูรณ์

อาจารย์ ดร.กฤตสุชิน พลเสน

บรรณาธิการบริหาร

สารบัญ (Content)

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

ก

สารบัญ

ข

บทความวิชาการ (Academic Articles)

- การบริหารความสัมพันธ์ในองค์กรตามแนวพุทธ:
กรณีการรดน้ำดำหัวขอพรเนื่องในเทศกาลสงกรานต์ปีใหม่ไทย

 - พระปลัดระพิน พุทธิสาโร, ดิเรก ด้วงลอย, มัลลิกา ภูมะธน

Organizational Relationship Management according to Buddhist Principles:
In Case of Pouring Water over the Head to Ask for Blessings during
the Songkran Festival, Thai New Year

 - Phrapalad Raphin Buddhiso, Direk Duangloy, Mallika Phumathon

1-13
 - ปัญหาพื้นฐานทางญาณวิทยา

 - สมชาย สมจิตต์, พรรณภา รัตนพันธ์

The Basic Problem of Epistemology

 - Somchai Somchit, Phannapha Rattanaphan

14-21
 - พุทธทัศนะความตาย: อาลัยถกต่อการตายของนิสิต สาขาวิชานิติศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์

 - พระปลัดระพิน พุทธิสาโร

Buddhist View of Death: Condolences over the Death of a Law Student from
the Faculty of Social Sciences

 - Phrapalad Raphin Buddhiso

22-34
 - มนุษย์กับธรรมชาติแห่งการรับรู้

 - พระอนันต์ อาสโภ (สุริยา)

Human Being and Nature of Perception

 - Phra Anan Asapho (Suriya)

35-42
- ภาคผนวก
- คำแนะนำสำหรับผู้เขียน (1-13)

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยวิชาการ

(14)

แบบฟอร์มการเขียนบทความในวารสารมนุษยวิชาการ

(15-21)

Academic Article:

Received: 2024-04-18;

Revised: 2024-05-10;

Accepted: 2024-05-30.

การบริหารความสัมพันธ์ในองค์กรตามแนวพุทธ:
กรณีการรดน้ำดำหัวขอพรเนื่องในเทศกาลสงกรานต์ปีใหม่ไทย

Organizational Relationship Management according to Buddhist Principles:
In Case of Pouring Water over the Head to Ask for Blessings during the
Songkran Festival, Thai New Year

พระปลัดระพิน พุทธิสาร^{*1}, ดิเรก ด้วงลอย², มัลลิกา ภูมะธ^{**3}

Phrapalad Raphin Buddhisaro¹, Direk Duangloy², Mallika Phumathon³

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์²,

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์³

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University¹,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Sawan Campus²,

Faculty of Management Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University³

First Author/Corresponding Author, E-mail: raphind@yahoo.com*

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดรหัสทางการบริหาร อันเนื่องด้วยวิถีแห่งสงกรานต์และการรดน้ำโดยใช้วิธีการสร้างคำและนำไปให้โปรแกรมแชทจีพีทีช่วยเขียน ผสมรวมกับการเขียนด้วยข้อมูลเอกสารและงานวิจัยและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและเขียนนำเสนอในรูปแบบกึ่งบทความวิชาการ ผลการนำเสนอได้ข้อสรุปว่า การบริหารความสัมพันธ์เป็นศาสตร์อย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคล สมาชิกในสังคมและชุมชน โดยในประเด็นของการบริหารความสัมพันธ์นี้เป็นเหตุการณ์ที่เนื่องด้วยการรดน้ำขอพรเนื่องในวันสงกรานต์ปีใหม่ไทยประจำปี 2567 และถอดรหัสมาเป็นเรื่องการบริหารความสัมพันธ์ในองค์กรระหว่างลูกน้องและเจ้านาย และระหว่างเจ้านายกับผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีเป้าหมายหรือผลในเชิงการบริหารและการจัดการให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์เชิงขับเคลื่อนร่วมกัน ซึ่งในการนำเสนอและเขียนบทความนี้นำเสนอในประเด็น (1) การบริหารสัมพันธ์เชิงบุคคล (2) การบริหารความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (3) การเสริมภาพลักษณ์ทางการบริหาร ซึ่งทั้งหมดเป็นเรื่องการบริหารในทางพระพุทธศาสนาหลักธรรมคำสอนทั้งหมด เป็นเรื่องการบริหารความสัมพันธ์กับตัวเองและการบริหารความสัมพันธ์กับคนอื่นและสมาชิกในสังคมทั้งสิ้น ซึ่งเป็นศาสตร์ว่าด้วยความรู้ และศิลป์ที่จะนำไปเป็นเครื่องมือในการบริหารความสัมพันธ์ได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: การบริหารความสัมพันธ์, รดน้ำดำหัวขอพร, สงกรานต์, ปีใหม่ไทย

Abstract

This academic article aims to decode the concept of management through the lens of Songkran traditions and the water-pouring ritual. The methodology involves generating keywords and utilizing ChatGPT to assist in drafting the content, combined with documentary research, academic studies, and participatory observation. The article is presented in a semi-academic format. The findings conclude that relationship management is a form of knowledge that emerges among individuals, members of society, and communities. Specifically, in the context of this article, relationship management is explored through the ritual of pouring water for blessings during the Thai New Year (Songkran) in 2024. This ritual is interpreted as a metaphor for relationship management within organizations—between subordinates and supervisors, and among all levels of hierarchy—aimed at fostering dynamic and collaborative relationships. The article addresses three key aspects: (1) personal relationship management, (2) power-based relationship management, and (3) image enhancement in management. All of these are approached through principles of Buddhist teachings, focusing on the management of relationships with oneself and others in society. It positions relationship management as both a science (knowledge) and an art (practice) that can effectively serve as a tool for managing human relations.

Keywords: Relationship Management, Water-pouring Blessing Ritual, Songkran, Thai New Year

บทนำ

บทความนี้เกิดขึ้นจากการที่พระครูสุธีภิตติบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันการวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ขอให้เขียนบทความ ผู้เขียนจึงได้นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับการรดน้ำขอพรและสงกรานต์ จากนั้นจึงนำไปทดลองใช้กับแชทจีพีที (ChatGPT) ว่า จะได้ข้อความหรือข้อมูลอย่างไรบ้าง เพื่อให้ได้ความรู้จากการใช้ระบบเอไอ (AI) ในการเขียนงาน เพราะบางท่านใช้โปรแกรมดังกล่าวช่วยในการทำงานวิจัย ผู้เขียนจึงได้ทดลองเพื่อเป็นความรู้และเขียนบทความอันเนื่องด้วยการรดน้ำขอพรเนื่องในเทศกาลปีใหม่สงกรานต์ของไทยดูบ้าง ในข้อความนี้เป็นข้อความจากแชทจีพีทีที่ระบุว่า

การบริหารความสัมพันธ์ในองค์กรมักจะมีผลอย่างมาก เนื่องจากมันมีผลต่อบรรยากาศการทำงาน ประสิทธิภาพในการทำงาน และความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว การบริหารความสัมพันธ์ที่ดีสามารถช่วยสร้างความเข้มแข็งและเชื่อมโยงระหว่างบุคคลในองค์กรได้เป็นอย่างดี ซึ่งการบริหาร

ความสัมพันธ์นั้นมีหลายด้านที่ต้องพิจารณา เช่น การสื่อสาร การสร้างความเชื่อใจ การแก้ไขขัดแย้ง และการสนับสนุนความร่วมมือระหว่างบุคคลในองค์กร

สำหรับมายาศาสตร์ (Psychology) มันเป็นสาขาที่มุ่งสำรวจพฤติกรรม ความคิดเห็น และอารมณ์ของบุคคล โดยเฉพาะในบริบทของการทำงานและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในองค์กร การใช้มายาศาสตร์ในการบริหารความสัมพันธ์ในองค์กรสามารถช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจเกี่ยวกับความต้องการและพฤติกรรมของพนักงาน การเข้าใจนี้สามารถช่วยในการวางแผนและดำเนินการให้เหมาะสมเพื่อสร้างบรรยากาศทำงานที่ดีและส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงานของทีม

การรับรู้และเข้าใจพฤติกรรมและความต้องการของบุคคลภายในองค์กรจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถใช้กลยุทธ์การบริหารความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น การใช้การสนับสนุนและพัฒนาบุคลากร การสร้างแรงจูงใจ และการจัดการกับขัดแย้งในทีม การบริหารความสัมพันธ์ในองค์กรด้วยมายาศาสตร์อาจช่วยให้องค์กรมีการเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับความสำเร็จในธุรกิจและการดำเนินงานในระยะยาว

จากข้อความข้างต้นนี้ เป็นการใช้อ้อในการช่วยเขียนงาน แต่ผู้เขียนขอยกมาโดยไม่ตัดทอนออก เพื่อให้เห็นว่า สิ่งที่คนคิดหรือเขียนกับสิ่งที่เครื่องเขียน มีความต่างตรงคำว่า “รู้” ของความคิดที่ต่างกัน และความ “ละเมียด” จะต่างกัน กระนั้น ระบบเอไอก็ช่วยทำให้เห็นระบบความคิดและสามารถที่จะเขียนงานได้ ดังนั้น ในงานเขียนครั้งนี้ผู้เขียนจะได้นำเสนอประเด็นของน้ำกับการบริหารความสัมพันธ์ในองค์กร (พิเชฐ ทังโต, 2557) ทั้งในส่วนของการบริหารความสัมพันธ์เชิงบุคคลที่เรียกว่า บุคคลต่อบุคคล อันเป็นการบริหารความสัมพันธ์กับอำนาจในเชิงวัฒนธรรมองค์กรหรือสิ่งที่เหนือกว่า โดยในพระพุทธศาสนาพบแนวคิดดังกล่าวนี้ได้ในทหสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 112: 127-128) ซึ่งเป็นพระสูตรที่สอนให้ไม่ประมาทหรือพึงระมัดระวัง โดยให้สงวนท่าทีต่อการแสดงออกต่อสิ่งอันไม่พึงประมาท ในพระสูตรนี้ระบุชื่อสิ่งที่ไม่พึงประมาทไว้ 4 ประการ คือ (1) พระราชาผู้เยาว์ แปลว่า อำนาจกับการบริหารอำนาจจึงเป็นความจำเป็น (2) ภูษิตัวเล็ก หรืองูเด็ก แม้จะเป็นงูตัวน้อยอายุไม่มากแต่อย่างไรเสียก็ยังได้ชื่อว่าเป็นงูพิษที่กัดแล้วตาย หรือทำให้ตายได้ตลอดเวลา (3) ไฟแม้น้อย ถึงจะเป็นเพียงไฟจากหัวไม้ขีดแต่สามารถเผาปราสาท หรือป่าทั้งป่าให้มอดไหม้ได้ด้วยเช่นกัน จึงไม่พึงประมาทด้วย (4) พระอรหันต์ผู้เยาว์ พระหนุ่ม จะมองว่า เด็กหรืออายุน้อยไม่ได้ เพราะคนมีความรู้มีศักยภาพไม่ได้จำกัดด้วยอายุแต่อย่างใด ดังนั้นไม่ควรแคลนทำนองนั้น หรือหลักการในทางพระพุทธศาสนา ทุกหลักธรรมคำสอน มีความหมายเป็นการพัฒนาบุคคล ทั้งในเชิงภาพลักษณ์เชิงบุคคล พระพุทธศาสนาใช้คำว่า “อตตะ” ที่มีนัยของการพัฒนาเชิงบุคคล (ทาน-ศีล-ภาวนา) จึงเป็นหลักธรรมหรือหลักปฏิบัติที่มีเป้าหมายเพื่อเสริมภาพลักษณ์เชิงบุคคล รวมทั้งการรดน้ำขอพรเนื่องในเทศกาลวันขึ้นปีใหม่ เช่นกัน แต่เมื่อตีความต่อไปอีก หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับจิต ความคิดสติปัญญาของตัวเอง และบริหารความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและคนทั้งสิ้น เช่น หลักธรรมที่เรียกว่า ทิศ 6 ซึ่งเป็นเรื่องการบริหารความสัมพันธ์ในองค์กร ที่หมายถึง ผู้มีตำแหน่งสูงกว่า ผู้ใต้บังคับบัญชา ภาควิชาหรือฝ่าย เป็นต้น แต่หลักการทางพระพุทธศาสนาใช้คำว่า ทิศ 6 หรือการบริหารความสัมพันธ์ระหว่าง

ผู้มีอำนาจเหนือกว่ากับผู้ใต้บังคับบัญชาหรือลูกน้อง ดังปรากฏในหลักทศพิธราชธรรม (รัฐธรรมนูญ เทศแก้ว, 2560) หรือจักรวรรดิธรรม (ประยงค์ แสนบูรณ, 2557) หรือการบริหารความสัมพันธ์ในแนวเกลือเกลือที่เรียกว่าหลักสังคหวัตถุ (พระปลัดณรงค์ศักดิ์ วิสุทธิเมธี และสุชี มาภุมลดี, 2562) ทาน (การเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน และเกลือเกลือ) หลักปิยวาจา หรือการบริหารความสัมพันธ์ผ่านการสื่อสาร การใช้สุนทริยเจรจา ที่มีเป้าหมายเพื่อทำให้คนมีความพึงใจจากการเจรจาและสนทนา หรือความเสมอภาค เสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตา) ที่สัมพันธ์กับการบริหารความสัมพันธ์ทำให้เกิดการเกลือเกลือในกันและกัน หรือที่สำคัญ เป็นเรื่องของความเป็นแล้วต้องเอื้อประโยชน์หรือทำประโยชน์บำเพ็ญประโยชน์อย่างสำคัญด้วย ดังนั้นในการเขียนถึงความสัมพันธ์เชิงศาสตร์จึงเป็นเรื่องของการแสดงออกหรือทำที่ อันจะพึงปฏิบัติต่อกันอย่างมิตรไมตรี เอื้ออาทร โดยมีเป้าหมายปลายทางเป็น ประโยชน์ในเชิงของการบริหารองค์กรตามการเขียนบทความนี้ที่เขียนร่วมกับโปรแกรมแซทจีพีที ซึ่งจะได้นำเสนอในภาพรวม ดังนี้

ภาพ 1 รตนาข้าหัวขอพรเนื่องในเทศกาลสงกรานต์ปีใหม่ไทย (ภาพคณะสังคมศาสตร์ 18 เมษายน 2567)

ปฏิสัมพันธ์จากวิถีวัฒนธรรม “สงกรานต์ปีใหม่ไทย” สู่วิถีการบริหาร

ผู้เขียนมองว่า การบริหารความสัมพันธ์ เป็นเสน่ห์ที่เรียกว่า ศาสตร์ของการบริหารหรือเทคนิคของการสร้างปฏิสัมพันธ์ในองค์กร ผู้เขียนทดลองการเขียนคำสำคัญโดยกำหนดคำว่า (1) การบริหารความสัมพันธ์เชิงบุคคล (2) การบริหารความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (3) การเสริมภาพลักษณ์ทางการบริหาร ซึ่งเป็นคำสำคัญอันเนื่องด้วยการบริหารและการบริหารความสัมพันธ์อันเนื่องด้วยความเป็นศาสตร์ เพียงแต่ต้องการรู้ว่า เอื้อจะมีมิติของการคิดต่อประเด็นนี้อย่างไร ซึ่งข้อความนี้เกิดจากแซทจีพีที ปรากฏดังนี้

1. การบริหารสัมพันธ์เชิงบุคคล การบริหารสัมพันธ์เชิงบุคคล (Personal Relationship Management) เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีและเชื่อมั่นระหว่างบุคคล โดยใช้การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการปฏิบัติตามหลักการที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น ข้อสำคัญของการบริหารสัมพันธ์เชิงบุคคลมีดังนี้

1.1 การสื่อสาร การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการบริหารสัมพันธ์ เพราะมันช่วยให้เราเข้าใจความคิดและความรู้สึกของผู้อื่นได้ การใช้ฟังก์ชันของการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การฟังอย่างใส่ใจและการแสดงความเห็นอย่างเต็มรูปแบบ จะช่วยสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจในระหว่างบุคคล

1.2 การสร้างความไว้วางใจ การสร้างความไว้วางใจเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารสัมพันธ์ เพราะมันช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งระหว่างบุคคล การรักษาคำสัญญาและการทำตามสิ่งที่บอกว่าจะทำจะช่วยให้ผู้อื่นรู้สึกมั่นใจและมีความรู้สึกที่ดีต่อเรา

1.3 การเข้าใจและการรับฟัง การเข้าใจและการรับฟังเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี เมื่อเราเข้าใจและรับฟังความคิดเห็นและความรู้สึกของผู้อื่น มันจะช่วยเสริมสร้างความรู้สึกของความเข้าใจและความเป็นอยู่ร่วมกันในระหว่างบุคคล

1.4 การสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน การสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารสัมพันธ์ เราควรสร้างความรู้สึกของความสัมพันธ์ที่เป็นอยู่ร่วมกันและการสนับสนุนที่แข็งแกร่ง การทำงานร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและการเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาก็เป็นวิธีที่ดีในการสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน

การบริหารสัมพันธ์เชิงบุคคลเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาและความพยายาม แต่มันมีคุณค่าที่สูงมากเมื่อสร้างความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งและที่เชื่อถือได้ในชีวิตทั้งส่วนบุคคลและอาชีพ

2. การบริหารความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relationship) เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารความสัมพันธ์ใช้อำนาจและการควบคุม เป็นทั้งการใช้อำนาจและการมีอำนาจต่อกันระหว่างบุคคล โดยมักเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่มีการกระทำและตอบสนองกันระหว่างบุคคลที่มีอำนาจและบุคคลที่ถูกควบคุม การบริหารความสัมพันธ์เชิงอำนาจมักจะเน้นไปที่การใช้อำนาจในการควบคุม การกระทำและพฤติกรรมของบุคคลอื่น เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ โดยมักเน้นการใช้อำนาจในลักษณะที่สร้างความเป็นของความสัมพันธ์ที่เป็นไปได้ในระยะยาวสำหรับผู้ที่มีอำนาจ

อำนาจในความสัมพันธ์สามารถมีหลายรูปแบบ เช่น

2.1 อำนาจตายตัว (Coercive Power) การใช้อำนาจโดยการขู่เชือดหรือใช้ความเสียหาย เพื่อทำให้บุคคลอื่นปฏิบัติตามคำสั่ง

2.2 อำนาจระหว่างทาง (Legitimate Power) อำนาจที่มาจากตำแหน่งหรือตำแหน่งที่ผู้คนยอมรับเป็นสิทธิ์ของบุคคลนั้น ๆ หรือตำแหน่งทางองค์กร

2.3 อำนาจในการสร้างความสัมพันธ์ (Referent Power) อำนาจที่มาจากความชอบธรรมของบุคคลหรือความเป็นเพื่อนกันอย่างเสมือน

2.4 อำนาจในความรู้ (Expert Power) อำนาจที่มาจากความรู้และความสามารถของบุคคลในด้านเฉพาะ เช่น ความชำนาญในสาขาวิชา

การบริหารความสัมพันธ์เชิงอำนาจอาจมีผลลัพธ์ที่ดีหรือเสีย เช่น อาจสร้างความเข้มแข็งและความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนในบางกรณี ในขณะที่ในกรณีอื่น ๆ อาจสร้างความไม่พึงพอใจและการต้านทานจากฝ่ายที่ถูกควบคุม การใช้อำนาจในความสัมพันธ์ควรพิจารณาถึงความสมดุลและความเป็นธรรม เพื่อให้มีผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่ายในระยะยาว

3. การเสริมภาพลักษณ์ทางการบริหาร (Empowerment) เป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญแก่ความรับผิดชอบ ความเชื่อมั่นในตนเอง และความสามารถในการตัดสินใจของบุคคลหรือกลุ่มคน โดยมีมุ่งหวังให้พวกเขามีอำนาจและความสามารถในการควบคุมชีวิตและสถานการณ์ของตนเอง การเสริมภาพลักษณ์ทางการ

บริหารมีความสำคัญที่สูงในองค์กรและชุมชน เนื่องจากมันส่งผลต่อการสร้างสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งระหว่างบุคคล และส่งเสริมการพัฒนาและความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน โดยมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

3.1 การให้พลังแก่บุคคล การเสริมภาพลักษณ์ทางการบริหารช่วยให้บุคคลมีพลังและความสามารถในการตัดสินใจและควบคุมชีวิตของตนเอง เพื่อให้พวกเขาารู้สึกมั่นใจและเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง

3.2 การส่งเสริมการรับผิดชอบ การเสริมภาพลักษณ์ทางการบริหารช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบต่อการทำงานและการตัดสินใจ โดยส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการร่วมมือเพื่อวัตถุประสงค์ร่วม

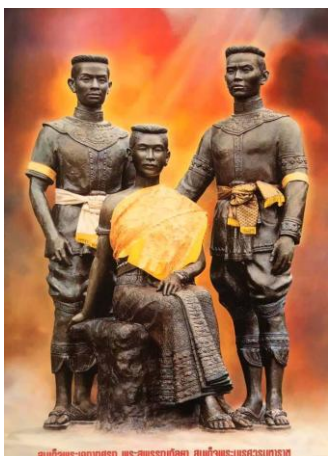
3.3 การสร้างความเชื่อมั่นและความเข้าใจ การเสริมภาพลักษณ์ทางการบริหารช่วยสร้างความเชื่อมั่นในองค์กรหรือชุมชน และเข้าใจว่าทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินงาน

3.4 การสร้างสถานการณ์ที่เป็นกลาง การเสริมภาพลักษณ์ทางการบริหารช่วยสร้างสถานการณ์ที่เป็นกลางที่สนับสนุนการแบ่งปันอำนาจและการตัดสินใจในระดับที่เหมาะสม

3.5 การสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุน การเสริมภาพลักษณ์ทางการบริหารช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้และการพัฒนาส่วนตัวและอาชีพของบุคคล

3.6 การส่งเสริมการพัฒนา การเสริมภาพลักษณ์ทางการบริหารช่วยส่งเสริมการพัฒนาทักษะและความรู้ของบุคคล โดยเปิดโอกาสให้พวกเขามีส่วนร่วมในโอกาสและโครงการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และพัฒนา

ในประเด็นนี้ผู้เขียนจะเสนอไว้เสมอว่า ผู้นำหรือผู้นำในองค์กรต้องมีภาพลักษณ์ของการเป็นผู้นำ ลูกน้องต้องแสดงออก หรือตอบโต้แสดงความเคารพนับถือ ซึ่งมีความหมายเป็น การแสดงออกเป็นภาพลักษณ์ทางการบริหาร แต่ในทางกลับกันผู้นำ ไปไหนไปคนเดียว ไม่มีลูกน้อง หรือไม่มีทีมงานที่เป็นฝ่ายสนับสนุนจะกลายเป็นว่า ตัวคนเดียวไม่มีพวก ไม่มีเครือข่าย บริหารงานแบบบจะเอาตัวไม่รอด แล้วองค์กรจะไปรอดหรือไม่ ดังนั้นในทางการบริหารภาพลักษณ์ที่เกิดจากการประกอบสร้าง (มายา) จึงมีความหมายเป็นเครื่องมือหรือสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนการบริหารและการจัดการให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดสำหรับองค์กรหน่วยงานด้วยเช่นกัน

ภาพ 2 การบริหารความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การจัดวางท่าทีและตำแหน่งของกษัตริย์ไทย เป็นพระเจ้าแผ่นดินคู่กัน
กรณีของพระนเรศวรกับพระเอกาทศรถ และรัชกาลที่ 4 กับสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

การบริหารความสัมพันธ์เชิงศาสตร์ในองค์กร

การบริหารความสัมพันธ์เป็นศาสตร์ จึงมีรายวิชาที่เรียกว่าความสัมพันธ์ เช่น (1) ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (2) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (3) ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในองค์กร หรืออีกหลายคำที่มีนัยยะของการบริหารความสัมพันธ์หรือทำที่ต่อกัน เมื่อย้อนกลับไปดูหลักการทางพระพุทธศาสนาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่อยู่จำนวนมาก ที่สะท้อนถึงการบริหารความสัมพันธ์ กรณีของการบริหารความสัมพันธ์เชิงอำนาจ อาทิ หลักทศพิธราชธรรม จักรวรรดิธรรม หลักทศ 6 เป็นต้น เมื่อย้อนกลับไปพิจารณาจะเห็นว่า “ความสัมพันธ์” ที่ถูกบริหารเคยเกิดขึ้นในมิติทางประวัติศาสตร์ อันจะเห็นได้จากสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (พ.ศ. 2098-2148) ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ที่พระองค์สถาปนาสมเด็จพระเอกาทศรถ (พ.ศ. 2103-2153) พระอนุชาขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์เช่นเดียวกับพระองค์ การบริหารความสัมพันธ์ของขงเบ้งกับเล่าปี่ที่มีนัยยะของนายกับลูกน้อง แต่ในเวลาเดียวกันความสัมพันธ์กับเป็นการเกื้อกูลทางการบริหาร โดยฝ่ายหนึ่งให้อำนาจ (เล่าปี่-สูงสุด) อีกฝ่ายก็ใช้อำนาจ (ขงเบ้ง-ผู้ใต้บังคับบัญชา) เพื่อการบริหารให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดจากขงเบ้งต่อนายเล่าปี่ เป็นการเกื้อหนุนและบริหารอำนาจในกันและของกันเรียกว่า “วางใจ” และการ “ให้เกียรติ” จนเป็นที่มาของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ หรือการที่รัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2347-2411, 63 พรรษา) กับพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2351-2409, 57 พรรษา) ที่นัยหนึ่งเป็นฝ่ายคุมขุมกำลัง อีกฝ่ายบวชนานถึง 27 พรรษา/ปี (พ.ศ. 2367-2394) ซึ่งไม่มีบารมีและอำนาจเชิงแฝงที่มาพร้อมกับทรัพย์สิน และอำนาจของกองทัพ จึงต้องใช้การบริหารความสัมพันธ์กับกลุ่มอำนาจผ่านกำลังทัพและทหารของสมเด็จพระปิ่นเกล้า ด้วยเหตุผลนี้จึงเป็นเรื่องของท่าทีและการแสดงออก การที่พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2311-2394, 63 พรรษา) หรือรัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2367-2394, 26 ปี 255 วัน) ที่นัยหนึ่งมีลูกน้องเสนาอำมาตย์ กราบทูลเรื่องที่พระวชิรญาณภิกขุ (ฉายานามรัชกาลที่ 4 ขณะบวชเป็นพระภิกษุ) ที่ขณะนั้นเป็นเจ้าอาวาสวัดราชาธิวาส (วัดสมอราย) มีพระภิกษุอยู่จำพรรษามาก เสมือนหนึ่งช่องสุ่มกำลังพล เท่ากับเตรียมกองทัพมาชิงอำนาจบัลลังก์จากรัชกาลที่ 3 หากเป็นเช่นนี้ก็มิโอกาสผ่านได้ จึงใช้วิธีการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างน้อง “วชิรญาณภิกขุ” กับเสนาอำมาตย์ด้วยการพบกันคนละครึ่งทาง โดยให้พระวชิรญาณภิกขุย้ายมาอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร ด้วยประโยคว่า “โยมจะได้ใส่บาตร” ในเชิงการบริหารอำนาจเท่ากับว่า รัชกาลที่ 3 ไม่ต้องผ่านน้อง และบริหารความพึงใจของลูกน้อง ด้วยการควบคุมกระชับพื้นที่ตามคำแนะนำระหว่างความสัมพันธ์ของรัชกาลที่ 3 กับพระวชิรญาณภิกขุ (พ.ศ. 2367-2394, 27 พรรษา) ผู้ที่จะมาเป็นรัชกาลที่ 4 ในช่วงสมัยต่อมา หรือการที่รัชกาลที่ 4 ขึ้นครองราชย์พร้อมพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2394-2409, 14 ปี) ซึ่งเป็นการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้องผู้มีสิทธิ์ในบัลลังก์และการใช้ภาพลักษณ์บางประการของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า (พ.ศ. 2394-2409) มาเสริมภาพลักษณ์ทางการบริหาร ซึ่งเป็นการบริหารความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับกลุ่มขุนนางในราชสำนักในขณะนั้น ดังที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ (พ.ศ. 2405-2486, 81 ปี) ทรงเล่าไว้ใน “นิทานโบราณคดี/นิทานที่ 19 เรื่องเมืองไทยมีพระเจ้าแผ่นดินสองพระองค์” ว่า

“เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวใกล้จะสวรรคต สมเด็จพระเจ้าพระยาฯ (สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงศ์ บิดาของเจ้าพระยาภาณุวงศ์ฯ) ไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงผนวชอยู่ ณ วัดบวรนิเวศฯ กราบทูลให้ทรงทราบว่า จะเชิญเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตรัสว่า ถ้าจะถวายราชสมบัติแก่พระองค์ ขอให้ถวายแก่พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ซึ่งตรัสเรียกว่า ‘ท่านฟากข้างโน้น’ ด้วย เพราะพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ พระชาตาแรงนัก

ตามตำราโหราศาสตร์ว่า ผู้มีชาตาเช่นนั้นจะต้องได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ถ้าทรงรับราชสมบัติแต่พระองค์เดียว จะเกิดอัปมงคล ด้วยไปกิดบารมีของสมเด็จพระอนุชา แม้ถวายราชสมบัติด้วยกันทั้งสองพระองค์ จะได้ทรงสถาปนาสมเด็จพระอนุชาให้เป็นพระเจ้าแผ่นดินด้วยอีกพระองค์หนึ่ง เหมือนอย่างสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงสถาปนาสมเด็จพระเอกาทศรถเป็นพระเจ้าแผ่นดินด้วยกัน เช่นนั้นจึงจะพ้นอัปมงคล” (ผิน พงศา, 2567)

หรือพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411-2453) กับกลุ่มขุนนางกลุ่มนำ สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค พ.ศ. 2351-2426, 74 ปี) ในฐานะพ่อตากับลูกเขย ระหว่างกษัตริย์ผู้เยาว์ กับผู้สำเร็จราชการ (พ.ศ. 2411-2416) พร้อมวลีแบบประวัติศาสตร์กระซิบบอกว่า “...จะเอาอะไรอีกเป็นทั้งผู้สำเร็จราชการ (เสมอหนึ่งพระเจ้าแผ่นดิน) และพ่อตาพระเจ้าแผ่นดิน...” เป็นประโยคปรามกลุ่มผู้สนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อราชบัลลังก์ และปกป้องนายน้อย และลูกเขย เป็นการบริหารความสัมพันธ์ที่ยอมรับในอำนาจหน้าที่เหนือกว่าและอนุญาตให้ใช้อำนาจนั้นในฐานะผู้น้อยกว่า หรือมีความพร้อมน้อยกว่าดังปรากฏในส่วนของเล่าปี (ผู้บังคับบัญชา) กับขงเบ้ง (พระมหาจักรพรรดิ ชินเมธี และคณะ, 2563) และรัชกาลที่ 5 กับสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ เป็นการบริหารความสัมพันธ์บนฐานของอำนาจและการใช้อำนาจดังปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ (ธนฤต ก้องเวลา, 2564) ดังปรากฏภาพ 3 สะท้อนถึงการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายกับลูกน้อง เป็นต้น

ภาพ 3 คู่แห่งการบริหารความสัมพันธ์เชิงอำนาจและการจัดวางท่าทีในมิติทางประวัติศาสตร์ระหว่างผู้บังคับสูงสุดกับผู้ใต้บังคับบัญชา เล่าปี กับขงเบ้ง รัชกาลที่ 5 กับเจ้าพระยาบรมสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)

ภาพ 4 หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่อง ทิศ 6 กับการบริหารความสัมพันธ์เชิงบุคคลและในองค์กร
(นายสืบ ติตดาว, 2564)

ย้อนกลับมาที่ประเด็นเรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามภาพ 4 อาจอธิบายได้ว่า หลักทิศ 6 (สมฤดี จันทรงค์ และพระสุทธิสารเมธี, 2564) อันประกอบด้วย (1) ปุรัตถิมทิศ (ทิศเบื้องหน้า) คือ ทิศตะวันออก ได้แก่ มารดา บิดา เพราะเป็นผู้มีอุปการะแก่เรามาก่อน (2) ทักษิณทิศ (ทิศเบื้องขวา) คือ ทิศใต้ ได้แก่ ครูอาจารย์ เพราะเป็นบุคคลที่ควรแก่การบูชา (3) ปัจฉิมทิศ (ทิศเบื้องหลัง) คือ ทิศตะวันตก ได้แก่ บุตร ภรรยา เพราะคอยติดตามเป็นกำลังสนับสนุนอยู่ข้างหลัง (4) อุตตรทิศ (ทิศเบื้องซ้าย) คือ ทิศเหนือ ได้แก่ มิตรสหาย เพราะเป็นผู้ช่วยให้ข้ามพ้นอุปสรรค ภัยอันตราย และเป็นกำลังสนับสนุนให้บรรลุความสำเร็จ (5) เหตุภูมิทิศ (ทิศเบื้องล่าง) ได้แก่ คนรับใช้ ลูกน้อง บริวาร เพราะเป็นผู้ช่วยทำงานต่าง ๆ เป็นฐานกำลังให้ (6) อุปริมทิศ (ทิศเบื้องบน) ได้แก่ สมณพราหมณ์ พระสงฆ์ เพราะเป็นผู้สูงด้วยคุณธรรม และเป็นผู้นำทางจิตใจ เป็นหลักการที่สะท้อนถึงการบริหารความสัมพันธ์หรือการแสดงออกต่อคนอื่น ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา เป็นเรื่องของการแสดงท่าทีต่อคนอื่น กลุ่มอื่นบนพื้นฐานของบทบาทและหน้าที่ ดังนั้น การโปรดยน้ำสงกรานต์ หรือการแสดงออกเนื่องในเทศกาลปีใหม่นี้จึงเป็นเรื่องการบริหารความสัมพันธ์ตามหลักพระพุทธศาสนา ดังกล่าวด้วยเช่นกัน

ภาพ 5 หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนากับการบริหารความสัมพันธ์เชิงศาสตร์

จากภาพ 5 ว่าด้วยหลักธรรมกับการนำปรับใช้ในเรื่องการบริหารความสัมพันธ์ของบุคคลและองค์กร ซึ่งอาจอธิบายได้ว่า สังคหวัตถุ 4 หรือหลักธรรม 4 ประการ (พระปลัดณรงค์ศักดิ์ วิสุทธิเมธี และสุชี มากมูลดี, 2562) เป็นเครื่องมือที่ช่วยประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นเครื่องช่วยขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก สามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับสังคม เป็นธรรมที่ก่อให้เกิดความผาสุกในบ้านเมือง และประเทศชาติ ดังนั้นหลักธรรมข้อนี้จึงเป็นหลักการบริหาร เป็นหลักการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายลูกน้อง ผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา โดยคนอยู่ร่วมกันต้องรู้จักให้ รู้จักแบ่งปัน (ทาน) การสงเคราะห์หรือช่วยเหลือผู้อื่นด้วยการให้สิ่งของที่ตนมีให้แก่ผู้ที่ต้องการผู้ขาดแคลนหรือผู้เดือดร้อน สิ่งของที้นำมาให้นั้นต้องเป็นสิ่งของที่ได้มาโดยสุจริตเป็นประโยชน์ คือผู้ให้ก็เป็นสุข อิ่มเอิบใจ ผู้รับก็สามารถบรรเทาทุกข์ความเดือดร้อน รวมทั้งการให้ความรู้ การแนะนำที่ถูกต้อง ชัดเจนและเป็นจริงด้วย เมื่ออยู่ร่วมกันต้องมีการเจรจาที่เป็นมิตรไมตรี (ปิยวาจา) เจ้านายลูกน้อง ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา การมีถ้อยคำที่สุภาพ และถ้อยคำที่มีประโยชน์ พูดด้วยถ้อยคำที่เป็นจริง และถ้อยคำที่ไม่กระทบกระทั่งผู้อื่น พูดแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ รู้จักกล่าวขอโทษ รู้จักกล่าวขอบคุณ ซึ่งผู้ปฏิบัติได้ย่อมทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวผู้พูดจนให้ละเว้นความชั่ว ทำให้การทำงานสำเร็จ เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการงานอย่างยั่งยืน สมาชิกในเมื่ออยู่ร่วมกันต้องรังสรรค์สร้างงานให้เป็นประโยชน์ (อตถจริยา) กระทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ทั้งตนเอง และผู้อื่น รู้จักการเสียสละไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ความสุขสบายส่วนตัว พุ่เมทะร่างกาย แรงใจในการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และช่วยเหลือผู้อื่น พร้อมรู้จักแก้ไขปัญหาด้วยปัญญา ในบทสุดท้ายความปกติเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตตา) เมื่อการบริหารความสัมพันธ์ต้องเสมอต้นเสมอปลาย เคยกระทำอย่างไรมาก็ให้กระทำอย่างนั้น รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับฐานะ มีจิตใจมั่นคงไม่หวั่นไหวเปลี่ยนแปลงง่าย และดำรงตนไว้ไม่ให้ตกไปในความชั่ว ปฏิบัติกับเพื่อนร่วมงานหรือผู้คนอื่น ๆ อย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งอยู่ร่วมทุกขร่วมสุข

ร่วมแก้ไขปัญหาให้กับเพื่อนร่วมงานในองค์กร การโปรดนํ้าขอพรผู้ใหญ่นิ่งในเทศกาลสงกรานต์จึงเนื่องด้วยการบริหารความสัมพันธ์และสะท้อนถึงค่านิยมอันดีทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์เชิงบวกผ่านหลักธรรมข้อนี้ด้วย และความเสมอดันเสมอปลายปีนี้ไปกระทำมา ปีต่อไปก็ยังคงกระทำต่อเนื่องจึงเท่ากับความสะท้อนถึงค่านิยมที่ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมต่อยด้วยเช่นกัน

ภาพ 6 รตนํ้าดำหัวขอพรเนื่องในเทศกาลสงกรานต์ปีใหม่ไทย (ภาพถ่ายที่คณะสังคมศาสตร์ 17-18 เมษายน 2567)

จากภาพรวมการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นหัวใจสำคัญหนึ่งในการกำหนดท่าทีและการแสดงออกต่อกันตามแนวพุทธ เอื้ออาทร มิตรไมตรี มิตรภาพ รวมไปถึงเมื่อเป็นองค์กร การบริหารในเชิงหมู่กลุ่มการบริหารผลประโยชน์การจัดสรรผลประโยชน์ (แบ่งปัน-ให้-เอื้ออาทร: เนกาสิ ลภเต สุขัง กิณคนเตียว ย่อมไม่เป็นสุข) จึงมีความหมายเป็นการบริหารความสัมพันธ์เชิงผลประโยชน์ ตำแหน่งและอำนาจ ทำให้เกิดผลและกลไกร่วมที่สำคัญต่อกัน ตามกรอบการศึกษาและเขียนถึงนำเสนอในโอกาสนี้

องค์ความรู้ใหม่

หลังจากศึกษาแล้วสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ ดังนี้

ภาพ 7 การบริหารความสัมพันธ์ในองค์กรตามแนวพุทธด้วยวิถีวัฒนธรรมเทศกาลสงกรานต์

สรุป

บทสรุปของความเป็นบทความทดลองเขียนภายใต้การสื่ให้เห็นความสำคัญของเทศกาลสงกรานต์-ปีใหม่ไทย-รดน้ำ-ขอพรกับบริหารความสัมพันธ์ตามแนวพุทธ เพื่อต้องการสื่อสารหรือนำเสนอประเด็นการบริหารส่วนใหญ่ที่เรามักติดคำว่า ระเบียบไม่มีหรือไม่มีระเบียบ จึงทำไม่ได้หรือจัดการไม่ได้ กลายเป็นว่าเอาเงื่อนไขมาเป็นปัญหาหรืออุปสรรคในการบริหาร แต่ผู้เขียนขอคิดเสมอว่า ไม่มีอะไรที่เป็นไปไม่ได้ ด้วยเหตุผลว่า ทุกอย่างทำได้ แต่คำว่า ทำได้ อาจไม่ได้แปลว่า ต้องไปสุดตรงที่ว่าได้ แต่ทุกอย่างเป็นไปได้ แต่จะเป็นอย่างไร แค่นั้นหรือประมาณไหนอย่างไรเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ในส่วนศาสตร์ทางการบริหารที่เป็นทั้งศาสตร์ คือการใช้ความรู้ วิธีการ แนวปฏิบัติมาเป็นฐานใช้สำหรับการบริหารหรือจัดการให้เกิดผลเชิงประจักษ์ ไปสู่เป้าหมายปลายทาง รวมทั้งเป็นศิลป์ที่ต้องมีไว้ที่เป็นได้ทั้งแนวทางวิธีการ และความพลีไหวที่มีการจัดวางและกำกับให้สอดคล้อง ถูกที่ถูกทาง สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงไม่มากไป ไม่น้อยไป เข้าทำนองที่ว่า “อยากให้สั้นก็ตัด อย่างให้ยาวก็ต่อ ถ้าไม่พอก็ไปซื้อหามา เรียกว่า เป็นแนวปฏิบัติสำหรับการบริหารให้เกิดขึ้น โดยมีเป้าหมายเป็นประโยชน์ทั้งในเชิงคุณค่าและมูลค่าแก่องค์กร ซึ่งสอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาที่พระเจ้าตรัสไว้ คือ เพื่อประโยชน์แห่งคนส่วนใหญ่หรือหมู่มากนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- ธนกฤต ก้องเวลา. (14 ตุลาคม 2564). ย้อนดูการเลือก ร.5 เป็นกษัตริย์ แม้แต่พระราชโอรส ร.2 ยังต้องยอมอำนาจเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2567, จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_34985
- นายสิบ ติตดาว. (20 มิถุนายน 2564). ทิศ 6. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2567, จาก <https://www.facebook.com/photo/?fbid=507148600623709&set=a.107923160546257>
- ประยงค์ แสนบุราณ. (2557). หลักธรรมในการปกครองของพระพุทธศาสนา. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 31 (3), 139–158.
- ผิน พุ่งคา. (7 มกราคม 2567). ฤพระชะตา “พระปิ่นเกล้าฯ” แรจจน “พระจอมเกล้าฯ” ตรัสให้ถวายราชสมบัติด้วยกันสองพระองค์?. ศิลปวัฒนธรรม. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2567, จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_4383
- พระปลัดณรงค์ศักดิ์ วิสุทธิเมธี และสุชี มากมูลดี. (2562). สังคหวัดอุทงศ์ธรรมแห่งการสังคมสงเคราะห์. วารสารพุทธมคค์. 4 (2), 10-19.
- พระมหาจักรพงษ์ ชินเมธี และคณะ. (2563). แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 9 (1), 223-232.
- พิเชฐ ทังโต. (2557). น้ำ: การบริหารองค์การแบบเชื่อมสัมพันธ์ตามแนวพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 3 (2), 5-17.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 15. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รัฐธรรมนูญ เทศแก้ว. (2560). ภาวะผู้นำในทศพิธราชธรรม. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์. 4 (2), 64-73.

สมฤดี จันทรกล้า และพระสุทธิสารเมธี. (2564). การดำเนินชีวิตตามหลักทศ 6 ในพุทธปรัชญาเถรวาท. วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 19 (1), 90-101.

Academic Article:

Received: 2024-01-05;

Revised: 2024-04-30;

Accepted: 2024-06-01.

ปัญหาพื้นฐานทางญาณวิทยา The Basic Problem of Epistemology

สมชาย สมจิตต์*¹, พรรณภา รัตนพันธ์**²Somchai Somchit¹, Phannapha Rattanaphan²

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

First Author, E-mail: scsomchay@gmail.com*

Corresponding Author, E-mail: phanna.jeab@gmail.com**

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาของญาณวิทยา โดยพบว่า ญาณวิทยาเป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาที่ศึกษาธรรมชาติ แหล่งที่มา ขอบเขตและข้อจำกัดของความรู้ การนิยามความรู้ วิธีการพิสูจน์ความรู้ และปัญหาของการรับรู้ ปัญหาความเชื่อและความรู้ ปัญหาหลักการพิสูจน์ความรู้ เป็นต้น ญาณวิทยามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาความเข้าใจในชีวิตประจำวัน วิทยาศาสตร์และจริยธรรม ปัญหาที่ยังคงถกเถียงกันอยู่ ได้แก่ ความเป็นไปได้ของการเข้าถึงความจริงโดยสมบูรณ์ และข้อจำกัดของการพิสูจน์ความรู้ องค์ความรู้จากบทความนี้พบว่า ปัญหาทางญาณวิทยามีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งมักเกี่ยวข้องกับแหล่งที่มาของความรู้ ซึ่งเป็นปัญหาที่ถกเถียงกันมายาวนานระหว่างสำนักเหตุผลนิยม โดยมีเพลโตและเดการ์ตเป็นตัวแทน กับสำนักประสบการณ์นิยมโดยมีฮูมเป็นตัวแทน กระทั่งเกิดสำนักทางสายกลางอย่างอนุমানนิยมของคานต์ที่ประนีประนอมแนวคิดของสำนักทั้งสองเข้าด้วยกัน กระนั้น ปัญหาเรื่องการพิสูจน์ความรู้ ปัญหาเรื่องความเชื่อและความรู้ก็ยังเป็นที่ถกเถียงกันเหมือนเดิม การศึกษาประเด็นปัญหาทางญาณวิทยาในปัจจุบันจึงเป็นลักษณะของการตีความประเด็นที่หลากหลายด้วยทัศนะที่เป็นปัจเจกของแต่ละคน เพื่อยืนยันและยอมรับความหลากหลายทางสังคมที่ปรากฏเด่นชัดในโลกสมัยใหม่

คำสำคัญ: ปัญหาพื้นฐาน, ญาณวิทยา, การพิสูจน์ความรู้, ความรู้

Abstract

This academic article aims to explore the problems of epistemology. It finds that epistemology is a branch of philosophy concerned with the nature, sources, scope, and limitations of knowledge; the definition of knowledge; methods of justification; and issues related to perception, belief, and knowledge, as well as the principles underlying the

justification of knowledge. Epistemology plays a crucial role in enhancing our understanding of everyday life, science, and ethics. Ongoing debates in the field include the possibility of attaining absolute truth and the inherent limitations of knowledge justification. The findings reveal that epistemological issues date back to ancient times, often revolving around the sources of knowledge—an enduring controversy between rationalism, represented by Plato and Descartes, and empiricism, represented by Hume. This eventually gave rise to Kant's critical philosophy, which sought a middle ground by reconciling aspects of both traditions. Nonetheless, questions about the justification of knowledge and the relationship between belief and knowledge remain contentious. Contemporary epistemological studies thus tend to involve diverse interpretations shaped by individual perspectives, reflecting and affirming the pluralism that characterizes modern society.

Keywords: Basic Problem, Epistemology, Justification, Knowledge

บทนำ

ญาณวิทยา (Epistemology) หรือทฤษฎีความรู้ (Theory of Knowledge) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ของมนุษย์หรือวิธีการแสวงหาความรู้ของมนุษย์ โดยปกติแล้ว ความรู้เป็นสิ่งที่มียุ่จริงและสามารถแสวงหาความรู้ได้ วิชาต่าง ๆ มียุ่ก็เพื่อแสวงหาความรู้ แต่ความรู้มีการเปลี่ยนแปลงบ่อย บางครั้งความรู้ก็เป็นเพียงทฤษฎีหรือความคิดเห็นอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ ยังมีความเห็นอื่นที่คัดค้านทฤษฎีหรือความเห็นนั้น แม้แต่ประสาทสัมผัสที่ว่า แน่นอน บางครั้งเป็นการนำเสนอสิ่งที่ไม่เป็นจริง เช่น การเห็นพยับแดดตอนกลางวัน การเห็นงูเป็นเชือกในกลางคืน สิ่งเหล่านี้เป็นภาพลวงตาที่เกิดจากประสาทสัมผัส ญาณวิทยาจึงมักตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ เช่น คำถามว่า ความรู้ทางประสาทสัมผัสเชื่อถือได้หรือไม่ การใช้หลักการของเหตุผลสามารถเข้าถึงความจริงได้หรือไม่ สุดท้ายแล้วความรู้มียุ่จริงหรือ หากมียุ่จริงแล้ว มนุษย์สามารถแสวงหาความรู้ได้หรือไม่ และความรู้มีความแน่อนตายตัวหรือเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ปัญหาทางญาณวิทยาเหล่านี้มีคำตอบจากนักปรัชญาที่แตกต่างกันออกไปมากมาย นอกจากนี้ ยังมีปัญหาทางญาณวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติของความรู้ การให้เหตุผลสนับสนุนหรือความเป็นเหตุเป็นผลของความเชื่อ (Rationality of Belief) ซึ่งหากพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว การถกเถียงในญาณวิทยาจะครอบคลุม 4 แนวคิดหลัก คือ 1) การวิเคราะห์ทางปรัชญา (Philosophical Analysis) ของธรรมชาติของความรู้และความสัมพันธ์ระหว่างความจริง (Truth) กับความเชื่อ (Belief) 2) ปัญหาเกี่ยวกับความสงสัย (Skepticism) 3) ที่มาและขอบเขตของความรู้และความเชื่อที่มีเหตุผล และ 4) เกณฑ์การตัดสินความรู้และความสมเหตุสมผล โดยภาพรวมแล้วเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้หรือการเข้าถึงความรู้ รวมถึงความรู้ที่สัมพันธ์กับความจริงและความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล

ปัญหาทั่วไปทางญาณวิทยา

ความรู้เป็นหนึ่งในปัญหาหลักที่นักปรัชญาสนใจ โดยได้ตั้งคำถามว่า ความรู้สามารถเป็นความจริงที่ได้รับการพิสูจน์หรือไม่ หรือเป็นเพียงการเชื่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ถูกต้องตามหลักเหตุผล (Gettier, 1963) การอภิปรายเรื่องความรู้จึงเชื่อมโยงกับความเชื่อและความจริง (Belief and Truth) ที่ทำให้เกิดข้อสงสัยว่า ความรู้ที่มีเป็นสิ่งที่แท้จริงหรือไม่ และสามารถรับรู้ได้อย่างถูกต้องหรือไม่ ปัญหาของความรู้จึงมักเกี่ยวข้องกับการตั้งคำถามว่า ความรู้ คือ อะไร และจะรู้ได้อย่างไรว่าเป็นการเข้าถึงความรู้ที่ถูกต้อง ซึ่งในทางปรัชญามักจะถูกพิจารณาปัญหาเหล่านี้ผ่านทฤษฎีต่าง ๆ เช่น ทฤษฎีความจริง (Theories of Truth) ซึ่งกำหนดว่า อะไร คือ ความรู้ที่ถูกต้อง โดยทฤษฎีที่สำคัญ เช่น ทฤษฎีความจริงแบบสอดคล้องหรือแนวคิดสมนัยนิยม (Coherence Theory) ทฤษฎีความจริงแบบตรงกับข้อเท็จจริงหรือแนวคิดสมนัยนิยม (Correspondence Theory) โดยนักปรัชญาได้พิจารณาว่า ความรู้ที่แท้จริงต้องสอดคล้องกับข้อเท็จจริงในโลกหรือเป็นการสะท้อนความจริงที่สามารถพิสูจน์ได้ (Pritchard, 2012)

นอกจากนี้ ปัญหาของความรู้ยังเชื่อมโยงกับคำถามว่า มนุษย์สามารถมั่นใจได้อย่างไรว่า เข้าใจโลกได้อย่างถูกต้อง เนื่องจากมนุษย์รับรู้ผ่านประสาทสัมผัส ซึ่งอาจเกิดข้อผิดพลาดจากความหลงผิดทางประสาทสัมผัส (Illusion) หรือการรับรู้ที่ไม่สมบูรณ์ (Incomplete Perception) (Sellars, 1956) ประเด็นปัญหาเหล่านี้ทำให้การพิสูจน์ความรู้เป็นเรื่องท้าทายเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น เพื่อทำความเข้าใจประเด็นเหล่านี้ให้กระจ่างชัด จะขอแยกกล่าวให้เห็นความสำคัญ ดังต่อไปนี้

แหล่งที่มาของความรู้

สำหรับแหล่งที่มาของความรู้ นักปรัชญาได้ร่วมกันคิดและนำเสนอว่า ความรู้เกิดจากการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสหรือประสบการณ์นิยม (Empiricism) การใช้เหตุผลหรือเหตุผลนิยม (Rationalism) หรือทั้งสองอย่างที่เรียกว่า อนุমানนิยม (Apriorism) (Kant, 1781) แนวคิดเหล่านี้พยายามอธิบายว่า ความรู้สามารถเกิดจากการสัมผัสสิ่งที่เป็นวัตถุจริงในโลก เช่น การทดลองทางวิทยาศาสตร์ หรือจากการใช้ตรรกะและการคิดเชิงปรัชญา เช่น การใช้เหตุผลเพื่อพิสูจน์สิ่งต่าง ๆ

วิธีการพิสูจน์ความรู้

ปัญหาหลักที่เกิดขึ้นในวิธีการพิสูจน์ความรู้ คือ การใช้หลักการต่าง ๆ เช่น การพิสูจน์โดยการสังเกตหรือการพิสูจน์จากข้อเท็จจริงหรือจากสมมติฐานที่วางไว้ ซึ่งมักจะถูกตั้งคำถามถึงความสมบูรณ์และความถูกต้องของวิธีการเหล่านี้ (Moser, 2009) ความเป็นจริงของความรู้ที่สามารถพิสูจน์ได้และวิธีการพิสูจน์ที่ใช้เป็นประเด็นที่ยาวนานในการอภิปราย

ปัญหาของความเชื่อและความรู้

การแยกแยะความแตกต่างระหว่างความเชื่อที่สามารถพิสูจน์ได้กับความรู้ที่มีเหตุผล เป็นหนึ่งในปัญหาที่สำคัญในญาณวิทยา ซึ่งเชื่อมโยงกับความเชื่อของมนุษย์ที่อาจเป็นความจริงหรือไม่ก็ได้ โดยความเชื่อที่สามารถพิสูจน์ได้ไม่จำเป็นต้องเป็นความรู้ที่แท้จริง เพราะอาจจะเป็นการพิสูจน์อย่างไม่ถูกต้องหรือไม่สมเหตุสมผล เช่น ทฤษฎีความรู้แบบมีเหตุผล (Justified True Belief) ของเพลโตที่กล่าวถึงความรู้ว่า

เป็นความเชื่อที่ถูกต้อง ซึ่งได้รับการพิสูจน์และมีเหตุผลรองรับ (Gettier, 1963) แต่ในบางกรณีความเชื่อที่ได้รับการพิสูจน์ก็อาจไม่เป็นความรู้ที่แท้จริง เช่น กรณีที่เกิดข้อผิดพลาดจากการมองเห็นหรือการตั้งสมมติฐานผิดจากประสาทสัมผัส ความแตกต่างระหว่างความเชื่อกับความรู้จึงเป็นปัญหาที่ต้องการการแยกแยะอย่างชัดเจนในเชิงปรัชญาเพื่อให้ตัดสินใจได้ว่า อะไร คือ ความรู้ที่มีเหตุผล และอะไร คือ แค่ความเชื่อที่อาจผิดพลาด

ปัญหาของหลักการ

วิธีการที่ใช้ในการพิสูจน์หรือยืนยันความรู้ว่า ถูกต้องหรือไม่ เป็นหนึ่งในปัญหาหลักที่สำคัญในญาณวิทยาที่เป็นการศึกษาการพิสูจน์ความรู้ (Justification) หรือเป็นกระบวนการที่มนุษย์จะยืนยันว่า มีความรู้จริงหรือไม่ ซึ่งหลายแนวคิดทางปรัชญา เช่น ทฤษฎีการยอมรับ (Epistemic Justification) ถูกพิจารณาว่า มีบทบาทในการยืนยันความรู้ (BonJour, 1985) ปัญหาของการพิสูจน์ความรู้จึงเกิดจากคำถามที่ว่า มนุษย์จะรู้ได้อย่างไรว่า มีเหตุผลที่มั่นคงในการยืนยันความรู้ เช่น หากมนุษย์อ้างอิงจากประสบการณ์ในอดีตแล้วจะมั่นใจได้อย่างไรว่า ประสบการณ์นั้นจะไม่ผิดพลาดในครั้งต่อไป การพิสูจน์ความรู้จึงเป็นปัญหาที่นักปรัชญาต้องพิจารณาเพื่อหาวิธีการที่สามารถยืนยันได้อย่างสมบูรณ์

ปัญหาของการรับรู้

การรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสที่อาจนำไปสู่การเข้าใจผิด เป็นประเด็นการรับรู้ที่เกี่ยวข้องกับข้อสงสัยที่ว่า ผลลัพธ์จากการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสนั้นเป็นการสะท้อนความจริงหรือไม่ เนื่องจากการรับรู้ของมนุษย์อาจถูกบิดเบือนจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น สภาวะแวดล้อม ความเครียด หรือการหลอกลวงของประสาทสัมผัส (Illusion) การรับรู้ที่ผิดพลาดจึงเป็นหนึ่งในปัญหาที่ปรัชญาได้ศึกษามาโดยตลอด นักปรัชญาอย่างฮูมได้กล่าวว่า ความรู้ที่มาจากการรับรู้เชิงประสาทสัมผัสอาจไม่สามารถให้การพิสูจน์ที่ถูกต้องได้ทุกกรณี เนื่องจากการรับรู้ที่อาจผิดพลาดจากประสบการณ์และการตีความสิ่งที่เห็น โดยเฉพาะในกรณีที่ปรากฏการณ์ทางประสาทสัมผัสไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง (Hume, 1739)

การศึกษาปัญหาของญาณวิทยาในแง่มุมหลากหลาย

สำหรับการเปรียบเทียบข้อคิดเห็นจากนักปรัชญาที่สำคัญ เช่น เพลโต (Plato) เดการ์ต (Descartes) ฮูม (Hume) คานต์ (Kant) จะพบว่า ปัญหาทางญาณวิทยามีการศึกษามาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยเฉพาะนักปรัชญาคนสำคัญที่ให้ออกคิดเห็นที่มีความสำคัญต่อลักษณะของความรู้และวิธีการพิสูจน์ความรู้ ดังจะเห็นต่อไปนี้

1) เพลโตเห็นว่า ความรู้ คือ สิ่งที่มีความแน่นอนและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ในงานเขียนของเขาชื่อว่า The Republic (อุดมรัฐ) ที่ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับโลกของอุดมคติ (World of Forms) ที่กล่าวว่า โลกที่มนุษย์เห็นอยู่เป็นเพียงเงาของโลกอุดมคติ ความรู้ที่แท้จริง คือ การรับรู้ถึงรูปแบบที่เป็นอมตะและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ (Plato, 1997) แนวคิดของเพลโตได้พยายามที่จะหาความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เป็นความจริงกับความหลงผิด

2) เดการ์ต (Descartes) มีความคิดที่เน้นการสงสัยทั้งหมด (Methodical Doubt) และสรุปว่า ฉันคิด ดังนั้น ฉันจึงมีอยู่ (Cogito, Ergo Sum) โดยเดการ์ตเน้นที่การใช้เหตุผลเพื่อพิสูจน์ความรู้และการรู้ตัวเองเป็น

พื้นฐานในการยืนยันความรู้ (Descartes, 1641) การพึ่งพาเหตุผลเป็นจุดเริ่มต้นของความรู้ที่เดการ์ตเสนอให้เป็นพื้นฐานการพิสูจน์ความจริง

3) ฮูม (Hume) เห็นว่า ความรู้มาจากประสบการณ์ (Empiricism) โดยฮูมได้วิพากษ์วิจารณ์การใช้เหตุผลในเชิงปรัชญาว่า มักจะเป็นเพียงการคาดเดาที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ และยังชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดในการรับรู้ของมนุษย์และข้อผิดพลาดจากการอนุมาน (Hume, 1739) เพราะฮูมเชื่อว่า ความรู้ คือ การรับรู้และประสบการณ์ที่ได้จากโลกภายนอก

4) คานต์ (Kant) นำเสนอทฤษฎีที่พยายามผสมผสานระหว่างเหตุผลนิยม (Rationalism) กับประสบการณ์นิยม (Empiricism) โดยเสนอว่า มนุษย์ไม่สามารถรับรู้โลกภายนอกได้โดยตรง แต่จะรับรู้ผ่านโครงสร้างที่มนุษย์มีอยู่ในจิต (Categories of the Mind) โดยคานต์กล่าวว่า ความรู้ที่แท้จริงต้องการทั้งการรับรู้จากประสาทสัมผัสและการประมวลผลจากจิต (Kant, 1781)

การวิจารณ์ข้อดีข้อเสียของแต่ละแนวคิด

การวิจารณ์แต่ละแนวคิดในญาณวิทยานำไปสู่การเห็นข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) ข้อดีของแนวคิดของเพลโต เป็นการเน้นความจริงที่ไม่เปลี่ยนแปลง โดยมีข้อดีในการให้กรอบการคิดที่มั่นคงสำหรับการกำหนดสิ่งที่เป็นความรู้ อย่างไรก็ตาม ข้อเสียของทฤษฎีนี้ ก็คือ การเน้นเฉพาะความรู้ที่มาจากโลกอุดมคติ ซึ่งอาจไม่ได้สะท้อนความจริงในโลกที่เห็นในปัจจุบัน

2) ข้อดีของแนวคิดของเดการ์ต การใช้เหตุผลเป็นพื้นฐานของความรู้ถือเป็นจุดแข็งในการพิสูจน์สิ่งต่าง ๆ อย่างมีระเบียบและลำดับขั้น แต่ข้อเสีย คือ การละเลยการรับรู้และประสบการณ์จากโลกภายนอก ซึ่งอาจทำให้เกิดข้อผิดพลาดในการประเมินความรู้ในชีวิตจริง

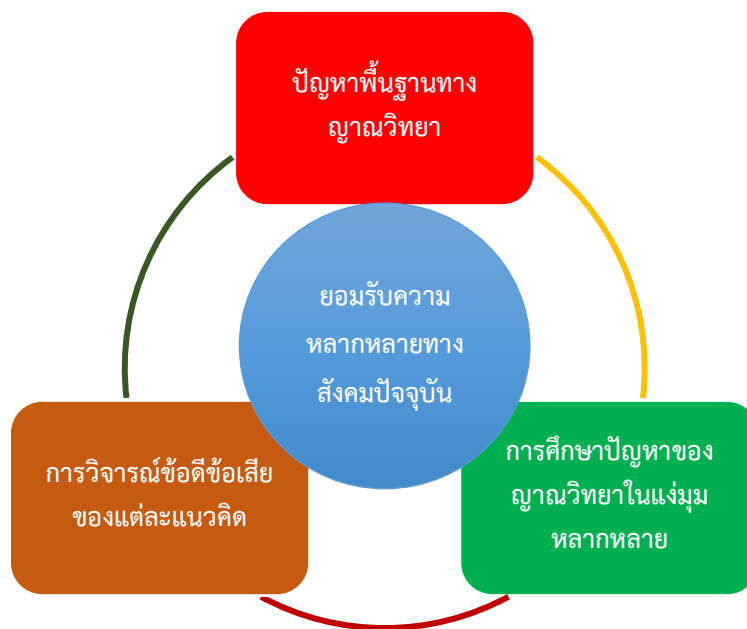
3) ข้อดีของแนวคิดของฮูม การเน้นการรับรู้จากประสบการณ์และข้อจำกัดในการรับรู้ของมนุษย์เป็นข้อดีในการยืนยันความรู้ที่สามารถพิสูจน์ได้จากประสบการณ์จริง แต่ข้อเสีย คือ การที่ทฤษฎีนี้ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการใช้เหตุผลในการกำหนดความรู้

4) ข้อดีของแนวคิดของคานต์ เป็นการผสมผสานระหว่างการรับรู้กับการใช้เหตุผล ในทัศนะของคานต์ ถือเป็นการสร้างสมดุลระหว่างการสัมผัสกับเหตุผล แต่ข้อเสีย คือ เป็นแนวคิดที่อาจทำให้ความรู้ที่ได้มาจากการประมวลผลจิตต้องมีข้อจำกัดที่มนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

จากประเด็นปัญหานักปรัชญาที่นำเสนอมาทั้งหมดจะเห็นว่า เป็นแนวคิดที่มีความหลากหลายที่เกิดจากการตีความแล้วนำเสนอทัศนะของตนในเชิงปรัชญา ซึ่งมีความท้าทายทางความคิดเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการให้คำจำกัดความและนำเสนอประเด็นทางปรัชญาที่แตกต่างกันไป โดยภาพรวมแล้ว เป็นการตีความความรู้ที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มนักปรัชญาที่สนใจความจริง (Truth) กับกลุ่มนักปรัชญาที่สนใจด้านประสบการณ์ (Experience) ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้ผลการศึกษาในญาณวิทยาไม่นำไปสู่ข้อสรุปที่เป็นสากล เพราะเป็นการนำเสนอประเด็นที่เป็นปัจเจกของแต่ละฝ่าย ทั้งนี้ เป็นเพราะมีการใช้แนวคิดและวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งถือว่าเป็นข้อดีในแง่ของการไม่ยึดติดเพียงทัศนะใดทัศนะหนึ่ง

จากแนวคิดเหล่านี้ ทำให้เห็นข้อวิจารณ์การศึกษาปัญหาทางญาณวิทยาในปัจจุบันที่มีมุมมองหลายด้าน เช่น การพัฒนาทฤษฎีเกี่ยวกับการยืนยันความรู้ (Epistemic Justification) และการผสมผสานทฤษฎีการรับรู้ และการอนุมานทางตรรกะ (Goldman, 2012) ซึ่งนักปรัชญาบางคนได้เสนอว่า มนุษย์ควรพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาความรู้ร่วมกัน (Collective Knowledge) เพื่อให้สามารถเข้าใจและพัฒนาความรู้ในสังคมที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

ภาพ 1 ประเด็นปัญหาและการศึกษาพื้นฐานทางญาณวิทยาที่หลากหลาย

จากประเด็นการศึกษาที่กล่าวมาทั้งหมด อาจประมวลได้ว่า ปัญหาทางญาณวิทยาตั้งแต่สมัยโบราณเป็นต้นมา มักเกี่ยวข้องกับแหล่งที่มาของความรู้ ซึ่งเป็นปัญหาที่ถกเถียงกันมายาวนานระหว่างสำนักเหตุผลนิยม โดยมีเพลโตและเดการ์ตเป็นตัวแทน กับสำนักประสบการณ์นิยม โดยมีฮูมเป็นตัวแทน กระทั่งเกิดสำนักทางสายกลางอย่างอนุমানนิยมของคานต์ที่ประนีประนอมแนวคิดของสำนักทั้งสองเข้าด้วยกัน กระนั้น ปัญหาเรื่องการพิสูจน์ความรู้ ปัญหาเรื่องความเชื่อและความรู้ก็ยังคงเป็นที่ถกเถียงกันเหมือนเดิม การศึกษาประเด็นปัญหาทางญาณวิทยาในปัจจุบันจึงเป็นลักษณะของการตีความประเด็นที่หลากหลายด้วยทัศนะที่เป็นปัจเจกของแต่ละคน เพื่อยืนยันและยอมรับความหลากหลายทางสังคมที่ปรากฏเด่นชัดในโลกสมัยใหม่

สรุป

บทความนี้ได้กล่าวถึงปัญหาพื้นฐานทางญาณวิทยาซึ่งเป็นการศึกษาถึงธรรมชาติและแหล่งที่มาของความรู้ โดยเริ่มจากการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของญาณวิทยาและความสำคัญในบริบทของปรัชญา จากนั้นได้กล่าวถึงปัญหาหลักที่เกิดขึ้นในกระบวนการสร้างความรู้ เช่น การแยกระหว่างความรู้และความเชื่อ ปัญหาของการพิสูจน์ความรู้ รวมถึงความท้าทายที่เกิดจากการรับรู้และการประเมินความรู้ในเชิงปรัชญา ซึ่งทั้งหมดนี้นำไปสู่ข้อคิดเห็นจากนักปรัชญาชั้นนำที่ได้ศึกษาเรื่องนี้มาก่อน เช่น เฟลโต เดการ์ต ฮูม คานต์ ซึ่งต่างก็ให้ทัศนคติที่มีความแตกต่างกันต่อการเข้าใจและการพิสูจน์ความรู้ในยุคสมัยของตนเอง

ปัญหาของญาณวิทยาที่สำคัญและยังคงเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องในโลกปัจจุบัน คือ การแยกแยะระหว่างความรู้ที่แท้จริงกับความเชื่อที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ หรือแม้กระทั่งข้อมูลที่มีการบิดเบือนในโลกดิจิทัลที่การกระจายข้อมูลผิดพลาดสามารถเกิดขึ้นได้ง่ายขึ้น การศึกษาปัญหานี้จึงไม่เพียงแต่เป็นการทำความเข้าใจในมุมมองทางปรัชญาเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาในเชิงปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสร้างความรู้ในสังคมสมัยใหม่ ซึ่งเต็มไปด้วยการเข้าถึงข้อมูลและข้อมูลที่อาจไม่ได้ผ่านการตรวจสอบอย่างเข้มงวด

ความสำคัญของการศึกษาญาณวิทยาจึงไม่สามารถมองข้ามได้ โดยเฉพาะในบริบทที่การรับรู้และการสร้างความรู้เกี่ยวข้องโดยตรงกับการตัดสินใจในชีวิตประจำวันและการดำเนินงานในสังคม การพิจารณาและประเมินแหล่งที่มาของความรู้ที่เราพึ่งพาในชีวิตประจำวัน เช่น การใช้สื่อออนไลน์และการรับข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ ที่ต้องตั้งคำถามและวิจารณ์เพื่อให้แน่ใจว่า ความรู้ที่ได้รับนั้นมีความแม่นยำและยุติธรรม นอกจากนี้ การศึกษาในด้านญาณวิทยาจะช่วยให้สามารถตัดสินใจได้ดีขึ้นเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ข้อมูลหรือความเชื่ออาจมีความขัดแย้งหรือไม่ชัดเจน

จากข้อคิดเห็นและการศึกษาในเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับปัญหาของญาณวิทยา สิ่งที่สำคัญ คือ การสร้างกรอบแนวคิดที่มีมาตรฐานและโปร่งใสในการยืนยันความรู้เพื่อให้การสื่อสารและการสร้างความรู้ในสังคมสามารถดำเนินไปได้อย่างมีคุณภาพและตรงประเด็น การให้ความสำคัญกับการคิดเชิงวิพากษ์ การตรวจสอบแหล่งข้อมูล และการวิจารณ์ข้อมูลที่ได้รับอย่างรอบคอบ จะช่วยให้มนุษย์รับมือกับความท้าทายที่เกิดจากปัญหาของญาณวิทยาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในที่สุดแล้ว การศึกษาปัญหาของญาณวิทยาจึงไม่เพียงแต่เป็นการศึกษาทางทฤษฎี แต่ยังมีความสำคัญในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง การพัฒนาทักษะการประเมินความรู้และการเข้าใจแหล่งที่มาของข้อมูลจะช่วยให้เรามีความสามารถในการเลือกความรู้ที่ถูกต้องและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งในชีวิตประจำวันและในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านเทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสาร

เอกสารอ้างอิง

- BonJour, L. (1985). *The Structure of Empirical Knowledge*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Descartes, R. (1641). *Meditations on First Philosophy, in Which the Existence of God and the Immortality of the Soul Are Demonstrated*. Cottingham, J. (trans.). Cambridge University Press.
- Gettier, E. L. (1963). Is Justified True Belief Knowledge? *Analysis*. 23 (6), 121-123. DOI: 10.1093/analys/23.6.121
- Goldman, A. I. (2012). *Liaisons: Philosophy Meets the Cognitive and Social Sciences*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Hume, D. (1739). *A Treatise of Human Nature*. Selby-Bigge, L. A. and Nidditch, P. H. (eds.) Oxford: Oxford University Press.
- Kant, I. (1781). *Critique of Pure Reason*. Smith, N. K. (trans.). London: Macmillan.
- Moser, P. K. (2009). *The Oxford Handbook of Epistemology*. Oxford: Oxford University Press.
- Plato. (1997). *The Republic*. Jowett, B (trans.). Mineola, NY: Dover Publications.
- Pritchard, D. (2012). *What is This Thing Called Knowledge?* 2nd ed. London: Routledge.
- Sellars, W. (1956). *Empiricism and the Philosophy of Mind*. Harvard, MA: Harvard University Press.

Academic Article:

Received: 2024-03-30;

Revised: 2024-05-05;

Accepted: 2024-06-10.

พุทธทัศนะความตาย: อาลัยถกต่อการตายของนิสิต สาขาวิชานิติศาสตร์**คณะสังคมศาสตร์****Buddhist View of Death: Condolences over the Death of a Law Student from
the Faculty of Social Sciences****พระปลัดระพิน พุทธิสารโ****Phrapalad Raphin Buddhisar**

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

First/Corresponding Author, E-mail: raphind@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนการมรณกรรมของนิสิตคณะสังคมศาสตร์และสะท้อนถึงแนวคิดเกี่ยวกับความตายตามคติทางพระพุทธศาสนา โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์และนำเสนอในรูปแบบของบทความทางวิชาการ ผลการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนามีแนวคิดเรื่องความตายและให้ใช้ความตายเป็นเครื่องกำหนดท่าทีต่อชีวิตที่เรียกว่า มรณานุสติ ความตายเป็นเครื่องมือในการระลึก ตระหนักรู้ และแสดงออกต่อความตายด้วยความไม่ประมาท มีสติ ระมัดระวัง ภายใต้กฎไตรลักษณ์ “เกิดขึ้น-ตั้งอยู่-ดับไป” ดังกรณีนิสิตสาขาวิชานิติศาสตร์เสียชีวิตด้วยโรคประจำตัวด้วยอาการสงบ ซึ่งเป็นการเสียที่ยังไม่สมควรแก่วัย แต่ก็อยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์และมีปลายทางเป็นความตายตามกฎแห่งธรรมชาติที่ว่าด้วยหลักอนิจจังลักษณะที่มีสภาพเปลี่ยนไปตลอดเวลาและดับไปในที่สุด

คำสำคัญ: พุทธทัศนะความตาย, มรณกรรม, คณะสังคมศาสตร์**Abstract**

This article aims to reflect on the death of a student of the Faculty of Social Sciences and Buddhist concepts about death according to Buddhist beliefs. This study employs documents, research works, and interviews, and then present in the form of academic article. The results of the study found that Buddhism has a concept of death and consider the death as a tool for determining an attitude towards life which is called Marananussati. Hence, the death serves as a profound reminder, an awakening, and a form of self-expression in relation to carelessness, mindfulness, and caution under the three Laws, so called “arising - remaining - passing away,” as in the case of law student who died peacefully from a chronic illness. It is

considered a loss that is not appropriate for one's age. But it is under the rules of the characteristics of Tilakkhana. Moreover, her passing reflects the laws of nature which calls the principle of Aniccalakkhana. It is a condition of changes and extinguish of all things in final.

Keywords: Buddhist View of Death, Death, Faculty of Social Sciences

บทนำ

ความทรงจำของเด็กหญิงตัวอวบอ้วน ผิวคล้ำ และเมื่อเจอทุกครั้งจะมีรอยยิ้มเปื้อนบนใบหน้าทุกครั้ง ที่พูดคุยสนทนา ซึ่งเป็นบุคลิกภาพของเด็กหญิงคนที่ผู้เขียนจะเขียนถึง คือ สุนิสา ทำเกวียน ทั้งหมดเป็นความทรงจำของเด็กผู้หญิงดังกล่าว และเพื่อนเรียนชื่อเล่นว่า หนูนา จนกระทั่งเวลา 07.00 น. ของวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2567 เพื่อนร่วมชั้นชื่อว่า ศิวตล ม่วงรัก นิสิตสาขาวิชานิติศาสตร์ที่มีน้ำหนักร้อยกว่ากิโลกรัม คล้ายกันกับหนูนา ที่ผู้เขียนกล่าวสัพยอกบ่อย ๆ ว่า “เมื่อไหร่จะแต่งงานกัน” ได้โทรมาบอกว่า หนูนา (สุนิสา ทำเกวียน) ตายแล้ว ฟังแวบแรกก็ยังไม่เชื่อเลยว่า เด็กสาวที่เห็นกันอยู่วันก่อน ทำไมจึงตาย จนกระทั่งเมื่อสอบถามได้ความว่า เธอเสียชีวิตด้วยโรคประจำตัวของเธอ จึงอึ้งไปชั่วขณะ และให้น้องผู้โทรประสานกับทางสำนักงานคณบดีคณะสังคมศาสตร์ และส่วนตัวก็ได้ประสานกับสำนักงานของคณะเพื่อแสดงออกตามความเหมาะสม ส่วนผู้เขียนได้ตรวจดูเที่ยวบินและวิธีการเดินทางกลับและร่วมงานศพของเธอตามกำหนดการ แต่ต้องปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบที่ต้องพัฒนาวารสารร่วมกับกองบรรณาธิการวารสาร ซึ่งมีทีมสนับสนุนของวิทยาเขตนครศรีธรรมราชมาช่วย จนกระทั่งเมื่อวันเผาศพในวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2567 ด้วยเหตุว่า ผู้เขียนมีตำแหน่งเป็นรองคณบดีฝ่ายวิชาการและความคุ้นชินที่ควรไปร่วมงานศพของเธอ แต่ต้องอยู่กับภารกิจจนวันสุดท้าย (ระหว่าง 4-10 มีนาคม พ.ศ. 2567) ที่จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดสงขลา ก่อนเผาก็ได้ส่งข้อความถึงศิวตล (ม่วงรัก) ว่า คงไม่ได้กลับไปเผาหนูนา จึงใช้คำว่า ผากส่งวิญญาณเพื่อนด้วย แม่สิ๊ก ๆ จะรู้สึก ว่า ไม่อยากให้เป็นแบบนี้ จนกระทั่งเมื่อกลับมา ก็จะสอบถามคณะทำงานว่า ไปงานศพกลับมาหรือยัง คนเยอะไหม มีใครไปบ้าง ดังนั้น การเขียนบทความจึงสะท้อนอาลัยภายในการแสดงความรู้สึกไว้อาลัยต่อการจากไปของหนูนา ขอดวงวิญญาณของเธอจงไปสู่สุคติ พร้อมนำมาเขียนเป็นบทบันทึกเพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งความทรงจำว่า ครั้งหนึ่งเคยรู้จักเด็กที่มีอากัปกริยาที่ดูสดใสรุ่งเรือง จนเป็นที่ประทับใจของครูอาจารย์ เพื่อนและคนที่รู้จัก พร้อมนำมาเขียนเป็นความเรียงแสดงความไว้อาลัยไว้ ณ โอกาสนี้

ภาพ 1 กิจกรรมของผู้เขียนระหว่างวันที่ 4-10 มีนาคม พ.ศ. 2567

ขณะประชุมร่วมพัฒนาวารสารกับคณะทำงานวิทยาเขตนครศรีธรรมราช (ภาพซ้าย)
และศึกษาดูงานวารสารฐานข้อมูล SCORPUS ของมหาวิทยาลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช (ภาพขวา)
(ถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2567)

ภาพ 2 กิจกรรมของผู้เขียนระหว่างวันที่ 4-10 มีนาคม พ.ศ. 2567

ณ หน่วยวิทยบริการ มจร จังหวัดสงขลา (ภาพซ้าย)
และศึกษาดูงานภายใต้ MOU ที่ทำร่วมกันที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ (ภาพขวา)
(ถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2567)

ภาพลักษณ์แห่งความทรงจำ

ส่วนตัวผู้เขียนจะทำตัวเป็นกันเองกับนิสิตเปล่ง่าย ๆ คือ ไม่มีมาดหรือทรงของความเป็นอาจารย์หรือผู้บริหารเสียทีเดียว นิสิตจึงเข้าหาได้ง่ายเข้าถึงได้ตลอด จึงทำให้เข้าถึงเด็กได้พอสมควรและที่สำคัญ ด้วยความที่ผู้เขียนสอนหนังสือเด็กมาแต่เยาว์วัยด้วยเมื่อครั้งเป็นนิสิตคณะครุศาสตร์ชั้นปีที่ 1 ก็ได้ไปสอนหนังสือนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมัธยมวัดบึงทองหลาง เมื่อประมาณ พ.ศ. 2536 และประสบการณ์สอนก็จะพบแต่เด็กกับวัยรุ่น และทำกิจกรรมเนื่องด้วยเด็กมาจนกระทั่งปัจจุบัน ดังนั้น ท่าทีและการแสดงออกต่อกลุ่มวัยรุ่นที่ตัวเองต้องมาเป็นผู้บริหารจึงปรับและนำสิ่งเหล่านี้มาใช้ด้วยเช่นกัน ง่าย ๆ สบาย ๆ กันเอง ดังนั้น ด้วยความที่เข้าถึงง่ายและคุ้นชินกับทุกคน เด็กจึงไม่เกรงใจเมื่อต้องเจอผู้เขียน ทั้งเมื่อได้มาทำกิจกรรมที่คณะสังคมศาสตร์หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่เนื่องด้วยกิจกรรมจิตอาสา เช่น เป็นแรงงานอาสาของคณะสังคมศาสตร์ในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยงานที่ต้องใช้คน เรียกขานว่าใช้ได้ตลอด โดยเฉพาะกับคณะทำงานของสำนักงานเลขานุการคณะบดีคณะ

สังคมศาสตร์ หรือการไปทำกิจกรรมที่เนื่องด้วยสาขาวิชาที่เรียนดังที่หัวหน้าภาควิชานิติศาสตร์ (สมศักดิ์ สุกเพ็ง, 2567) ได้เขียนสะท้อนคิดไว้ในไลน์ไว้ว่า

สุณิสสา ทำเกรียน

- เป็นเด็กที่มีความรักและความมุ่งมั่นต่อวิชาชีพกฎหมายอย่างมาก จึงขยันและตั้งใจเรียนอย่างมากตั้งแต่ปี 1 ถึงปี 4
- ช่วงหลังมีปัญหาสุขภาพเข้านอน รพ. เคยไปเยี่ยมก็ยังบ่นห่วงแต่เรื่องเข้าเรียนไม่อยากขาด
- คุณความดีที่ลูกศิษย์คนนี้ทำเพื่อสาขาเพื่อมหาวิทยาลัยล่าสุด คือ เป็นตัวแทนของสาขานิติศาสตร์ตัวแทนของมหาวิทยาลัยเข้าร่วมกิจกรรม/แข่งขันตอบปัญหาทางกฎหมายทั้งในระดับจังหวัดและระดับภาค
- ขอลูกศิษย์จงไปสู่สุคติโลกสวรรค์
- ขอแสดงความเสียใจต่อครอบครัวเทียมเกรียน

ด้วยความเสียใจอย่างมาก

สมศักดิ์ สุกเพ็ง

ภาพ 3 กิจกรรมแข่งขันตอบปัญหาทางกฎหมายในนามภาควิชานิติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ (ภาพซ้าย)
การมีจิตอาสาและมีส่วนร่วมตามที่หัวหน้าภาควิชานิติศาสตร์ได้เขียนและแสดงความอาลัยถึง (ภาพขวา)
(ถ่ายภาพโดยสมศักดิ์ สุกเพ็ง เมื่อปี พ.ศ. 2566)

ด้วยบุคลิกภาพของน้องผู้เสียชีวิตจะมีบุคลิกที่เปิด ยิ้มง่าย และมีปฏิริยาทำที่อ่อนโยน จึงทำให้ภาพลักษณ์ที่ดูอบอุ่น และเมื่อมีคนทัก จึงทำให้น้องดูน่ารักตามช่วงวัยและเป็นภาพแห่งความทรงจำที่คนได้คุ้นชินรู้จักจะจำภาพลักษณ์ของน้องได้ดีดังที่อาจารย์ผู้เคยทำกิจกรรมร่วมกับน้องได้สะท้อนคิดออกมาว่า

ขอแสดงความเสียใจ ด้วยความอาลัยยิ่ง เจอกันตอนปฏิบัติธรรม น้องน่ารักมาก พูดได้หลายภาษา มีชื่อเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า ซูซานนิ อ.สร้อย เรียกน้องด้วยชื่อนี้ เรียกรอยยิ้มน้องได้ทุกครั้ง มาเที่ยวโลกมนุษย์ ชั่วโมงกว่า ๆ นางฟ้ากลับสวรรค์แล้ว...(สร้อยบุญ ทนายทอง, 2567)

หรือทักษะของผู้บริหารถึงไม่ได้ใกล้เคียง แต่เห็นด้วยตา ก็จะมีภาพจำในบุคลิกและลักษณะที่จดจำได้ง่าย
 ดังที่ผู้บริหารได้สะท้อนคิดต่อบุคลิกภาพและความทรงจำที่ปรากฏกับน้องไว้ว่า

เอ้า! เสียใจยิ่งครับท่านหัวหน้าภาควิชานิติศาสตร์ครับ นิสิตหญิงที่เสียชีวิต ช่วยงานกิจกรรม
 ของคณะดีมาก มีจิตอาสา ยิ้มแย้มแจ่มใส ขยันเรียน จะเห็นนั่งอยู่หน้าคณะสังคมศาสตร์บ่อย ๆ
 (ภัทรพล ใจเย็น, 2567)

หรือการที่ผู้เขียนได้สนทนากับนิสิตที่เป็นเพื่อนร่วมรุ่นคนละสาขาอย่างพระมหาศิวาบุตร ทัพชูวงศ์
 แห่งวัดยานาวา ซึ่งมีลักษณะที่อวบอ้วนน้ำหนักเกินกว่า 120 กิโลกรัม และเชื่อว่า ระวังหลับไปเฉย ๆ เรียกว่า
 เป็นโรคอ้วนตามภาษาทางการแพทย์ก็คงไม่ผิด ซึ่งมาพร้อมหลวงพี่ภูผา ศรีเฉลิม แห่งวัดโพธิ์ท่าเตียน ซึ่งมานั่ง
 คุยรอเวลากลับวัดที่ห้องสำนักงาน ผู้เขียนจึงได้เข้าไปเขียนกลอนหรือลำนำแสดงความอาลัยเพื่อระลึกถึง
 วิญญาณของน้อง ซึ่งหลวงพี่มหาทั้ง 2 ก็เขียนให้เดี๋ยวนั้นเรียกว่า นักกลอนโดยจิตวิญญาณ ดังข้อความที่ว่า

สุ ครีสร้อยสู่สรวงสวรรค์
 นิ ระแล้วทุกขโศก ลุล่วง
 สา รวิญญ์ ส่งสาวแก้ว คีนแมน
 อาลัยล่วงแล้ว ดวงแก้ว สุธยา (พระมหาศิวาบุตร ทัพชูวงศ์, 2567)

อาลัยถึงรอยยิ้มข้างแก้ม เห็นอยู่วันเรียงร้อยเหล่า อาโรคาถาถึงพุทธะความตาย ไม่มีผู้ใดเรื่อง
 ราษฎร์เสียหาย ตลอดกาลจากไปแล้วดวงแก้วของแม่ สุนิสาสุธยาลิ้นแห่งดวงแก้วอะไรแล้ว ออกจากวัด
 สงสารสู่สรวงอันสดใส ไม่มีใครรู้วันนี้เธอจากไปอีก วันคีนนั้นเล่าไม่มีผู้ใดอะไรเห็นสิ้นโลกา (พระภูผา
 ศรีเฉลิม, 2567)

ภาพ 4 สุนิสา ทำเกวียน กับกิจกรรมสุดท้ายของชีวิต ทักษะศึกษาวัดใหญ่ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลังสอบ
 ภาษาอังกฤษเพื่อสำเร็จการศึกษา (ภาพถ่ายโดยสำนักงานคณะสังคมศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2567)

ภาพ 5 ภาพกำหนดการเสด็จชีวิตและฉมาปณิกศพ เมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2567

(ภาพถ่ายโดยสำนักงานคณะสังคมศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2567)

จากภาพรวมของข้อความทั้งหมดที่ยกมา ต้องการสื่อว่า ขอแสดงความไว้อาลัยต่อการจากไปของน้อง และข้าพเจ้าจะเก็บความทรงจำและภาพจำของน้องไว้เป็นที่ระลึกแห่งมิตรภาพและกาลเวลา ด้วยตัวเองต้องไปปฏิบัติกิจอยู่ต่างจังหวัดหลายวัน ตั้งแต่วันที่ 4-10 มีนาคม พ.ศ. 2567 ที่จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดสงขลา ทั้งที่พยายามปลีกตัวกลับก่อน แต่ด้วยเงื่อนไขที่เหลื่อมกัน เช่น หากเดินทางด้วยรถไฟจากหาดใหญ่ในวันที่ 9 มีนาคม ก็จะถึงวันที่ 10 มีนาคม เวลา 12.00 น. โดยประมาณ หรือหากนั่งเครื่องบินในวันที่ 10 มีนาคม ก็จะถึงปลายทางภายในเวลา 12.30 น. จากนั้น ต่อเครื่องบินไปลงที่จังหวัดพิษณุโลก ก็จะเกือบ 15.00 น. แล้วนั่งรถต่อไปสถานที่จัดงาน อำเภอบัคล้อ จังหวัดพิจิตร อีกประมาณ 80 กิโลเมตร ก็คงเลยกำหนดการเผาไปแล้ว เรียกว่า ไปเสียเปล่าโดยไม่ได้ร่วมงานในเย็นของวันที่ 9 มีนาคม จึงได้ส่งข้อความหาเพื่อนของน้องชื่อว่า ศิวตล ที่ผู้เขียนจะเฝ้าบอ ย ๆ ว่า เมื่อไรจะแต่งงานกัน ด้วยความที่น้องทั้งสองจะอวสานลักษณะคล้ายกัน แต่แตกต่างกันตรงเป็นผู้หญิงกับผู้ชาย และใช้คำว่า ผากส่งดวงวิญญาณน้องด้วย เพราะไม่สามารถไปร่วมงานน้องได้ จึงใช้ช่องทางนี้เป็นการสื่อสารแสดงออกต่อดวงวิญญาณของน้องไว้ ณ โอกาสนี้ และขอดวงวิญญาณของน้องจะไปสู่สัมปรายภพสุคติสถานตามคติในทางพระพุทธศาสนาสืบไปเทอญ

การแสดงออกต่อความตายตามแนวพุทธ

เมื่อกล่าวถึงความตายของนิสิต คณะสังคมศาสตร์ จึงต้องกล่าวถึงแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยความตายที่เป็นกลไกหนึ่งของชีวิต เรียกว่า เกิดมามีปัจจัยธรรมชาติ คือ ความตาย เรียกว่า เกิดมาอย่างไรก็ตาย แต่อีกนัยหนึ่งธรรมชาติของมนุษย์ คือ การกลัวความตาย ไม่อยากตาย แต่อีกนัยหนึ่งพระพุทธศาสนาก็

สอนให้มองความตายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เรียกว่า ท่าทีหรือการแสดงออกต่อความตาย ดังที่พระพุทธศาสนา มีแนวคิดคำสอนในเรื่องมรณานุสติเพื่อให้ระลึกถึงความตายเป็นเหตุเป็นปัจจัยหลัก เรียกว่า ให้นึกถึงความตายนัยหนึ่งเพื่อให้เห็นความจริงของธรรมชาติ อีกนัยหนึ่งเพื่อสะท้อนคิดให้เห็นปัจจุบันขณะของชีวิต ชั่วเร็วก็ต้องไปถึงจุดนั้น หรือพุทธทาสภิกขุนำมาอธิบายความว่า ให้พิจารณาความตายเป็นปัจจัยหนึ่งของชีวิตที่เรียกว่า ตายก่อนตาย ตามคิดว่าด้วยเรื่องมรณานุสติเพื่อให้คนไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง ดังที่มีเรื่องในครั้งพุทธกาล

พระเจ้าสุปปพุทธะเป็นกษัตริย์ปกครองกรุงเทวทหะแห่งแคว้นโกลิยะ มีพระมเหสีนามว่า นางอมิตาเทวีแห่งกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ พระองค์มีพระราชบุตร 2 พระองค์ องค์แรกเป็นพระราชโอรส มีพระนามว่า เจ้าชายเทวทัต ซึ่งต่อมาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาด้วย ส่วนพระองค์ที่ 2 เป็นพระราชธิดา มีพระนามว่า พระนางยโสธราหรือพิมพา ซึ่งเป็นพระชายาของเจ้าชายสิทธัตถะ ซึ่งต่อมาเจ้าชายสิทธัตถะได้ออกบวชและได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

เมื่อพระเจ้าสุปปพุทธะ โดยฐานะเป็นพ่อตาเจ้าชายสิทธัตถะ รวมทั้งพระเทวทัต ซึ่งเป็นราชโอรสไปบวชแล้วถูกธรณีสูบลงมหาเวจिनร ก็กลับมีจิตอาฆาตเจ้าชายสิทธัตถะหรือพระพุทธเจ้า เพราะทำให้พระเทวทัตต้องธรณีสูบ พระพุทธองค์ยังทำให้เจ้าหญิงโสธราธิดาของพระเจ้าสุปปพุทธะเป็นม่าย จึงกลั่นแกล้งพระพุทธองค์ด้วยการเกณฑ์อำมาตย์ข้าราชการไปนั่งเสพเมรัยขวางทางที่พระพุทธองค์จะออกบิณฑบาตโปรดเวไนยสัตว์ ซึ่งทางนั้นมีเพียงทางเดียวเท่านั้นที่พระพุทธองค์จะเสด็จดำเนินไปได้ เมื่อเสด็จดำเนินผ่านไม่ได้เพราะพระเจ้าสุปปพุทธะกับบริวารขวางอยู่วันนั้น พระพุทธองค์ทรงอดพระกระยาหาร 1 วัน พระอานนท์จึงทูลถามอยากจะทำอะไรของพระเจ้าสุปปพุทธะ พระพุทธองค์จึงทรงได้มีพุทธปฏิภาตรัสว่า ดูก่อนอานนท์ หลังจากนั้นไปนับได้ 7 วัน พระเจ้าสุปปพุทธะจะลงเอยติดตามพระเทวทัตไป

เมื่อบริวารของพระเจ้าสุปปพุทธะกลับไปถวายรายงาน พระเจ้าสุปปพุทธะก็มีจิตต้องการให้พุทธปฏิภาทของพระพุทธองค์เป็นความจริง จึงขึ้นประทับ ณ ปราสาท 7 ชั้น แต่ละชั้นมีนายทหารป้องกันแข็งแรง ตรัสกับนายทหารที่มีร่างกายกำยำนั้นว่า ถ้าเราเผลอลงไปข้างล่าง พวกเจ้าต้องห้ามเรา (พระฉฐภัทร กิจจาโร และคณะ, 2566)

สถานการณ์ข้างต้นนี้เรียกว่า หนีตาย หนีพุทธทำนาย และหนีกรรม ซึ่งวัดดวง วัดใจกันไปเลยว่า ใครจะอยู่ใครจะไปใน 7 วัน เมื่อพระศาสดาทรงทราบ ได้ตรัสพระคาถานี้กับพระอานนท์ว่า บุคคลที่ทำความชั่วไว้หนีไปแล้วในอากาศ ก็ไม่พ้นพ้นจากกรรมชั่วได้ หนีไปในท่ามกลางมหาสมุทร ก็ไม่พ้นพ้นจากกรรมชั่วได้ หนีไปสู่ชอกภูเขา ก็ไม่พ้นพ้นจากกรรมชั่วได้ เพราะเขาอยู่แล้วในประเทศแห่งแผ่นดินใด ความตายพึงครอบงำไม่ได้ ประเทศแห่งแผ่นดินนั้น หามีอยู่ไม่ โดยประกาศต่ออำมาตย์ ข้าราชการบริวารและพระบรมวงศานุวงศ์ไว้ ดังนั้นเพื่อมิให้นายทหารทั้งหลายต้องโทษ จนกระทั่งถึงวันที่ 7 วันนั้นปรากฏว่า ม้าแก้วซึ่งเป็นม้าทรงศึกที่พระเจ้าสุปปพุทธะโปรดปราน อาละวาดกระเทีปร้อง ร้องเสียงดังมาก พระเจ้าสุปปพุทธะเกิดเป็นห่วงม้า ด้วยอาการขาดสติจึงทรงลงจากปราสาทชั้น 7 แต่ปรากฏว่า นายทหารมิได้ขัดขวาง ด้วยคิดว่า เลยครบกำหนด 7 วันแล้ว

พอพระเจ้าสุปปพุทธะอย่างพระบาทเหยียบแผ่นดิน ก็ถูกพระธรณีสู่หายไปสู่มหานรกอเวจี ตรงตามพุทธฎีกาที่ตรัสไว้แก่พระอานนท์

จากข้อมูลที่ยกมาเกี่ยวกับพระเจ้าสุปปพุทธะ มิได้ตัดหรือปรับ แต่ให้ยืนยันกับข้อความเดิมเพื่อให้ได้ อรรถรสของการนำเสนอในองค์รวม และผู้เขียนขอใช้คำว่า พ่อตาพระพุทเจ้า ซึ่งได้เป็นไปตามคำทำนายว่า จะตาย แต่ก็แสดงออกต่อความตายว่า ไม่เชื่อและเป็นไปไม่ได้ จึงวางแผนการด้วยการหนีตายเหมือนคนรวยหนีตายด้วยยา เข้มละหลายหมื่นจนถึงหลายแสน หรือหาหมอที่ดีที่สุดเพื่อรักษา แต่ผลก็ต้องตาย แต่ในทางปฏิบัติหรือทำที่ของพระพุทศาสนาให้มองความตายเป็นกลไกรธรรมชาติที่เรียกว่า “อนิจจลักษณะ” ซึ่งมีความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปหรือตายไปนั่นเอง โดยแนวคิดนี้ที่ปรากฏในครั้งอดีตได้ยืนยันว่า ความตายเป็นเรื่องธรรมชาติ และในความเป็นธรรมชาติเหล่านั้นจะมีเขตแดนที่เรียกว่า บัญญัติแห่งความตายที่ถูกนิยามไว้

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นเรื่องทำที่ต่อความตายที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทศาสนาดังกรณีของพระเจ้าปายาสีกับบทบาทนักวิทยาศาสตร์ที่สงสัยว่า ตายแล้วไปไหนหรือตายแล้วไปไหนอย่างไร

เจ้าปายาสีเชื่อว่า โลกหน้าไม่มี เหล่าสัตว์ผู้ผุดเกิดขึ้นไม่มี ผลวิบากของกรรมที่สัตว์ทำดีทำชั่ว ไม่มี จึงแสดงออกด้วยการกล่าวแก่มิตร อำมาตย์ ญาติที่ประพฤติไม่ว่า ถ้าตายไปแล้วได้ไปนรก ที่ประพฤติดีว่า ถ้าตายไปแล้วได้ไปสวรรค์ หรือเป็นเพื่อนกับเทวดา ให้กลับมาบอกตนด้วยว่า โลกหน้ามีอยู่ เหล่าสัตว์ผู้ผุดเกิดขึ้นมีอยู่ ผลวิบากของกรรมที่สัตว์ทำดีทำชั่วมีอยู่ คนเหล่านั้นรับคำเจ้าปายาสีแล้ว ก็ไม่มีใครกลับมาบอก

ถ้าสมณพราหมณ์ผู้มีศีลเชื่อว่า เมื่อตายไป จะได้พบคุณงามความดี เหตุใดจึงไม่ฆ่าตัวตายเสีย เหตุใดจึงประสงค์จะมีชีวิตอยู่ ไม่ประสงค์จะตาย ยังปรารถนาสุข เกลียดทุกข์

เจ้าปายาสีได้เคยนำนักโทษประหารมาใส่หม้อปิดให้มิดชิดแล้วนำมาเผาไฟ เมื่อรู้ว่า นักโทษนั้นตายแล้ว ก็ยกหม้อลงมา กะเทาะหม้อออก แต่ก็ไม่เห็นชีวิตออกจากร่างเลย

ได้เคยนำนักโทษประหารมาชั่งน้ำหนักก่อนจะประหารชีวิต และหลังประหารชีวิต ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่บอกว่า อ่อนกว่า ควรกว่าการงานกว่าผู้ที่ตายแล้ว

ได้เคยสั่งประหารนักโทษโดยไม่ให้ ผี หนึ่ง เนื่อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูกฆ่าแล้วนำร่างของนักโทษนั้นพลิกไปพลิกมา ทูบไปทูบมา ลากไป ลากมา แต่ก็ไม่เห็นชีวิตออกจากร่างเลย ตา หู จมูก ลิ้น กาย ก็อันเดิม แต่ไม่รู้รูอะไรผ่านอายตนะทั้ง 5 แล้ว

ได้เคยนำนักโทษประหารมาเชือดหนัง ฉีกเนื้อ ตัดเอ็น ตัดกระดูก ตัดเยื่อในกระดูก แต่ก็ไม่เห็นชีวิตออกมาจากร่างเลย (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 14: 352-386)

ประเด็นความตายเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ของพระเจ้าปายาสี ทำทุกอย่างเพื่อจะหาคำตอบว่า ตายแล้วไปไหน จนกระทั่งได้ฟังธรรมของพระกัณฐกะ จึงละวางความเห็นที่ตัวเองมายึดถือมาวางทำที่แบบพระพุทศาสนา จึงเข้าใจว่า ตายแล้วไปไหนอย่างไรในแบบพระพุทศาสนาหรือพระพุทเจ้าจึงเรียกว่า ทำที่ความตายตามแนวพุท

หรือการที่พระภิกษุรูปหนึ่งบวชมาเพื่อให้พระพุทธรูปเจ้าแสดงฤทธิ์ให้ดู แต่ไม่เห็นสักที่จึงขอลาสิกขา ซึ่งในความหมายของการลาสิกขาของพระสูตรนี้มีความหมาย คือ ตายจากความไม่เป็นอริยวินัย (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 22: 102-112) หรือคำสำคัญอีกคำหนึ่งคือคำว่า มรณภัย หมายถึง ภัย คือ ความตาย ดังนั้น ท่าทีของพระพุทธศาสนาอาจใช้คำว่า ภัย และแนวคิดทางพระพุทธศาสนาจึงเสนอแนวคิดในเรื่องหนีออกจากความตาย ด้วยความไม่ตาย คือ นิพพาน เป็นต้น ในส่วนนักปรัชญาร่วมสมัยอย่างนักปรัชญาสตอิก เชื่อว่า ความตายเป็นสิ่งธรรมดา แต่ความกลัวต่อความตายเป็นสิ่งที่เลวร้ายต่อจิตใจในบุคคลทั่วไป ดังนั้น การพิจารณาถึงความตาย (Death Contemplation) ในแต่ละวันจึงถือเป็นข้อปฏิบัติอย่างหนึ่งเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจในการเผชิญหน้ากับความตาย (Sarit Khirirat, 2562) แปลว่า ความตายเป็นเรื่องปกติ อาจถูกมองว่าเป็นภัย (มรณภัย) แต่ท่าทีและการแสดงออกเป็นหัวใจสำคัญ ซึ่งอาจใช้คำว่า มรณานุสติ ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาหรือการที่ตีช นัท ฮันท์ (11 ตุลาคม 1926 /พ.ศ.2469) นักเขียนและกวีที่สร้างความประทับใจให้กับคนทั้งโลก ซึ่งเขียนหนังสือกว่า 100 เล่ม และแปลเป็นภาษาอื่นประมาณ 40 ภาษา มียอดขายกว่า 5 ล้านเล่ม เฉพาะในอเมริกาหนังสือขายดีเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง เช่น ปาฏิหาริย์แห่งการมีสติ (The Miracle of Mindfulness) สันติภาพทุกย่างก้าว (Peace is Every Step) ความโกรธ ปัญญาดับเพลิงแห่งโทสะ (Anger) และคำสอนว่าด้วยรัก (Teachings on Love) ท่านเป็นพระนิคายเซนได้รับการยกย่องให้เป็นบิดาแห่งการมีสติตื่นรู้ (Father of Mindfulness) ได้ถ่ายทอดผ่านบทสนทนาภายใต้บริบทว่า มนุษย์เราไม่มีเกิด ไม่มีตาย โดยท่านบอกว่า

เมื่อเรามองไปที่ท้องฟ้า และไม่เห็นก้อนเมฆที่รักอีกต่อไป

เราคิดว่า ก้อนเมฆได้ตายไปแล้ว

แต่ความจริง ก้อนเมฆยังคงดำรงอยู่ต่อไปภายใต้รูปแบบของฝนหรือรูปแบบอื่น ๆ

เกิดและตายเป็นเพียงปรากฏการณ์ที่เรามองเห็นบนพื้นผิว

หากมองอย่างลึกซึ้งเราจะพบว่า เราไม่มีเกิดและไม่มีตาย

มีแต่การสืบเนื่องที่ไม่หยุดยั้ง

เมื่อเราได้สัมผัสกับธรรมชาติแท้แห่งการไม่เกิดและไม่ตาย

เราจะไม่หวาดกลัวอีกต่อไป (สุทธิชัย หยุ่น, 2565)

ดังนั้น แนวคิดที่สำคัญของพระพุทธศาสนาหรือความตายเป็นธรรมชาติ เป็นปรากฏการณ์หนึ่งของมนุษย์ แต่ท่าทีต่อความตายแตกต่างกันไปตามเหตุปัจจัยและชุดความเชื่ออาจจะเป็นความเชื่อตามเงื่อนไขทางสังคม หรือศาสนาของสังคมนั้น ๆ แต่อย่างไรเสีย ทุกคนต้องตายเป็นปัจจัยสำคัญ แต่การแสดงท่าทีหรือวางท่าทีต่อความตายเป็นหัวใจสำคัญที่ไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันดังที่ผู้เขียนยกจากนักปราชญ์และในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเพื่อบอกและสื่อสารว่า พระพุทธเจ้าและพระพุทธศาสนามีท่าทีแบบนี้ดังปรากฏ

พระพุทธศาสนากับความตาย

ในขณะที่ผู้เขียนกำลังเขียนเรื่องอาลัยกถา ก็ค้นหาข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ ได้ไปพบข้อความที่ปรากฏในเรื่องความตาย: พระพุทธเจ้าสอน สตีฟ จอบส์ปฏิบัติ ที่เขียนโดยพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2559) ก็เลยนำมาประมวลรวมนำเสนอให้เห็นว่า พระพุทธศาสนามีทัศนะร่วมต่อประเด็นความตายอย่างไร ดังปรากฏเป็นข้อความว่า

ในขณะที่กลุ่มคนจำนวนมากในโลกนี้กำลังประหวั่นพรั่นพรึงหรือหวาดกลัวต่อความตายจากมหันตภัยทางธรรมชาติ และวิกฤติการณ์อื่น ๆ เพราะอาจจะไม่ประจักษ์ชัดว่า ความตาย คืออะไร จะตายเมื่อใด และตายแล้วจะไปที่ไหน อย่างไรก็ตาม กลุ่มคนบางกลุ่มมิได้ใส่ใจต่อคำถามเหล่านี้ ในทางกลับกันได้นำเอาความตายมาเป็นเครื่องมือในการแรงจูงใจ (Motivation) และแรงบันดาลใจ (Inspiration) ที่สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงโลก ไม่ว่าจะเป็นโลกภายในและโลกเทคโนโลยี บุคคลที่สามารถนำความความตายมาสร้างแรงบันดาลใจเพื่อเปลี่ยนโลกภายใน คือ พระพุทธเจ้า ส่วนบุคคลที่นำความความตายมาสร้างความก้าวหน้าให้แก่โลกเทคโนโลยี คือ สตีเฟน พอล จอบส์ (Steven Paul Jobs)

พระพุทธเจ้ากับความตาย เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะทรงอยู่ในวัยเยาว์ พระเจ้าสุทโธทนะพระราชบิดาได้ทรงพยายามทุกวิถีทางให้เจ้าชายสิทธัตถะ อยู่ครองราชย์สืบต่อจากพระองค์โดยการผูกมัดด้วยความสุขในทางโลกเป็นสำคัญ มุ่งให้เจ้าชายสิทธัตถะพบเห็นแต่สิ่งสวยงาม เช่น การสร้างปราสาทให้ประทับทั้ง 3 ฤดู จัดให้ทรงอภิเษกสมรส แต่ด้วยเหตุที่เจ้าชายสิทธัตถะทรงเป็นนักคิดมาตั้งแต่วัยเยาว์ จึงไม่อาจปิดกั้นความคิดของพระองค์ได้ วันหนึ่งเจ้าชายสิทธัตถะได้เสด็จประพาสนคร พระองค์ได้ทรงทอดพระเนตรเห็นคนแก่ คนเจ็บ คนตายและสมณะ (นักบวช) เรียกว่า เทวทูต 4 ก็ทรงรู้สึกสลดหดหู่ในพระทัยยิ่งนัก จนทำให้พระองค์ตั้งคำถามต่อประเด็นดังกล่าว

สิ่งเหล่านี้เรียกว่า วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มาจากเจ้าชายสิทธัตถะกับการออกบวช ซึ่งว่าด้วยประเด็นของการเห็นเทวทูตทั้ง 4 และความตายเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเรียนรู้และการพัฒนาปรับท่าทีและแสดงออกต่อประเด็นสาธารณะ จนนำไปสู่การปรับพฤติกรรมและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เรียกว่า ความตายตามแนวพุทธเป็นการแสดงท่าทีและเข้าใจและวางตัวหรือกระทำตัวให้เกิดบนพื้นฐานของการปรับและหรือเปลี่ยนไปตามอิริยาบถที่เหมาะสมต่อไป หรือในงานศึกษาเรื่องมุมมองทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับความตาย: กรณีศึกษาผู้ป่วยมะเร็งในวัยชราในเขตเมือง (ญาดารัตน์ บาลจ่าย และเฉลิมศรี เกิดมากมี, 2562) ที่สะท้อนแนวคิดทางพระพุทธศาสนาผสมรวมกับปรากฏการณ์ในปัจจุบันดังปรากฏออกมาเป็นผลงานวิจัยที่ว่า

เมื่อรู้ตัวว่า เป็นมะเร็ง ประกอบด้วยสภาวะความกลัว ไม่อยากเป็นภาระใคร ทรมาณกาย ทรมาณใจ...เมื่อต้องเกิดการยอมรับ...ยอมรับความเป็นจริงของชีวิต...อยู่กับมันให้ได้...เชื่อเรื่องกฎแห่ง

กรรม...ต้องวางจิตวางใจ...การปฏิบัติที่ช่วยได้...ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน...ใช้หลักธรรมนำทาง...สะสางสิ่ง
ค้างคาใจ...สิ่งที่ช่วยบรรเทาเบาบาง...มีเป้าหมายอยู่ข้างหน้า...สะสมกุศลบุญ...กำลังใจจากคนรอบข้าง
...สิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ

จากข้อความที่ปรากฏเรียกว่า กระบวนการหรือท่าทีต่อความตายอาจเรียกว่า ตายก่อนตายหรือใช้ความ
ใกล้ตายจากโรคภัยไข้เจ็บมาเป็นเป็นเครื่องมือในการระลึกถึงความตายดังที่ปรากฏในงานเรื่องการเตรียมตัว
ก่อนตายตามหลักพระพุทธศาสนา (จิตรรา อุณจะนำ และคณะ, 2565) ที่สะท้อนนำเสนอผลการศึกษเกี่ยวกับ
ความตายและท่าทีต่อความตายไว้ว่า

การเตรียมตัวก่อนตายตามหลักพระพุทธศาสนา มีความคิดคล้ายคลึงกันว่า การตายหรือ
ความตาย 1) เป็นสิ่งสากล 2) เป็นสภาวะสุดท้ายของสิ่งมีชีวิต 3) เป็นธรรมดาของทุกชีวิต และ 4) ไม่
มีสิ่งมีชีวิตใดไม่ผ่านชีวิตการตาย อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ทุกชีวิตรู้อยู่ว่า จะต้องตายแต่ด้วยระบบจิตใจ
ของมนุษย์ที่ต่างกัน กล่าวคือ มนุษย์ปุถุชนเมื่อนึกถึงความตายก็จะหวาดกลัว ส่วนมนุษย์อริยชนเมื่อ
นึกถึงความตายจะน้อมมาเป็นอนุสติ นำมาเป็นบทเตือนไม่ให้ประมาท เร่งทำความดีบำเพ็ญกุศลความ
ดีเพื่อหลุดพ้นต่อไป สำหรับมนุษย์ผู้รู้เท่าทันกฎสากลนี้ ก็จะใช้ชีวิตอยู่อย่างมีปกติ ปราศจากทุกข์ไม่
รู้สึกหวาดกลัวต่อความตายเพราะอยู่ด้วยปัญญา ดังนั้น มนุษย์ผู้มีปัญญา เมื่อรู้ว่า การตายหรือความ
ตายเป็นกฎธรรมชาติที่ทุกคนไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้แล้วไม่สามารถกำหนดความตายได้ว่าเมื่อไร ที่
ไหน อย่างไร จึงควรเตรียมตัวก่อนตายเสียให้พร้อมและดำเนินชีวิตอย่างไม่ประมาทตามหลักปัจฉิม
โอวาทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต่อไป

หรือในงานศึกษาเรื่องพระพุทธศาสนากับแนวคิดเรื่องสิทธิที่จะตาย (ณัชปภา วาสิงหน, 2557) ที่ผู้เขียน
มีท่าทีต่อความในแบบตายเลือกได้หรือเสนอแนวคิดเพื่อที่จะเลือกตายได้ ตามแนวคิดของสิทธิตามแบบ
ตะวันตก จึงเป็นที่มาของแนวคิดเรื่องการุณยฆาต ที่ปรากฏในสังคมตะวันตก ซึ่งในงานได้นำเสนอไว้ว่า

แนวคิดเรื่องสิทธิที่จะตายในบริบทของพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า ตามหลัก
พระพุทธศาสนามนุษย์มีสิทธิที่จะตาย เพราะพระพุทธศาสนาเห็นว่า มนุษย์มีสิทธิในชีวิตของตนอีกทั้ง
ยังเป็นผู้ที่รักและรับผิดชอบตนยิ่งกว่าผู้ใด อย่างไรก็ตาม สิทธินี้ไม่ได้ครอบคลุมถึงอัตวินิบาตกรรมและ
การุณยฆาตทุกชนิด อัตวินิบาตกรรมที่ร้องขอให้ผู้อื่นเป็นผู้กระทำ (Assisted Suicide) และการุณย
ฆาตทางตรง (Active Euthanasia) เป็นสิ่งที่ไม่สามารถกระทำได้เพราะเป็นการกระทำที่เข้าข่ายการ
ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เฉพาะอัตวินิบาตกรรมชนิดที่กระทำด้วยตนเองและการุณยฆาตทางอ้อมแบบ
สมัครใจ (Voluntary Passive Euthanasia) เท่านั้นที่จัดเป็นสิทธิที่สามารถกระทำได้ แนวคิดสิทธิที่
จะตายภายใต้กรอบคิดของพระพุทธศาสนามีความใกล้เคียงกับแนวคิดแบบเสรีนิยม (Liberalism)

อนึ่งแนวคิดเรื่องสิทธิที่จะตายในพระพุทธศาสนานี้เป็นเพียงแนวคิดที่ยืนยันอำนาจของผู้กระทำเท่านั้นซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องการตายดีหรือไม่ตามหลักการของพระพุทธศาสนา

หรือในงานศึกษาของชาญพัฒน์ ขำขัน (2563) ในเรื่องพระพุทธศาสนา: กำเนิดโลก ชีวิตหลังความตาย ที่ศึกษาเรื่องโลกหน้า ชีวิตหลังความตายและนำเสนอประเด็นร่วมทางพระพุทธศาสนาไว้ว่า

พระพุทธศาสนามุ่งเน้นเรื่องการพ้นทุกข์ และสอนให้รู้จักทุกข์และวิธีดับทุกข์ ให้พ้นจาก อวิชชา (ความไม่รู้จริงในธรรมชาติ) อันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์จากกิเลสทั้งปวง คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง การศึกษาครั้งนี้มีขอบเขตในการศึกษาการกำเนิดโลก ชีวิตหลังความตาย เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของความเชื่อดังกล่าว เพราะเมื่อมนุษย์จากโลกนี้ตายไปแล้วมีสิ่งหนึ่งที่สามารถนำไป คือ ความดีและความชั่วและโลกหน้าเป็นอย่างไรมีอยู่จริงหรือไม่ ทำให้มีความสนใจที่จะค้นหาคำตอบให้แก่พุทธศาสนิกชนคนไทยและผู้สนใจใคร่รู้ได้รับรู้และรับทราบจึงได้ศึกษาเรื่องดังกล่าวอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวมทั้งในทางตรงและทางอ้อมอันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคม ให้อยู่อย่างยั่งยืนสืบไป

จากภาพรวมมีงานการศึกษาในลักษณะที่เนื่องด้วยความตายตามคติในทางพระพุทธศาสนาหรือทำที่ต่อความตายตามแนวพระพุทธศาสนาปรากฏในงานจากหลายแหล่ง และมีผู้ศึกษาวิจัยไว้พอสมควร เช่น ความเข้าใจเกี่ยวกับความตายในพระพุทธศาสนากับจริยธรรมทางการพยาบาลของพยาบาล สถาบันบำราศนราดูร (ศิริมา เทพสุภา และคณะ, 2553) ซึ่งในงานทั้งหมดจะมีมติเป็นไปในทิศทางเดียวกับพระพุทธศาสนาที่ว่าความตายเป็นวิธีแห่งธรรมชาติ กระบวนการของการยกจิต พัฒนาใจ เตรียมความพร้อมต่อความตายเป็นกลไกร่วมหรือทำที่ทางพระพุทธศาสนา และเป็นปรากฏการณ์ร่วมในเชิงสังคมในองค์รวมด้วย ดังนั้น ปรากฏการณ์เหล่านี้เป็นปรากฏการณ์จริงและมีอยู่ในพระพุทธศาสนาหรือแสดงออกทางพระพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน

สรุป

ความตายของเด็กน้อยคงเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ สถานที่ที่ไหนดก็ตาย ชั่วเร็วก็คงต้องตาย เพียงแต่ว่า น้องหนูนา อาจจะตายเร็วเกินไปหน่อย เสี่ยงแบบเด็กที่สดใส พร้อมทั้งจะก้าวเดินไปข้างหน้าเพื่อชีวิตที่ดีกว่ากับฉากหลังที่เดินจากมาและก้าวต่อไปที่กำลังจะมุ่งหน้าต่อไป นั่นก็คือ สิ่งที่จะควรเกิดขึ้น แต่อย่างไรเสียเมื่อความตายพรากเธอไปแล้ว ก็คงได้แต่แสดงความไว้อาลัย แล้วก็จดจำความทรงจำที่ดีงามของเธอเหล่านั้นไว้เป็นความทรงจำร่วมในช่วงเวลาหนึ่ง เธอ คือ จุดตัดของชีวิต และการเรียนรู้ร่วมกันที่ชื่อว่า นิสิตปริญญาตรีของคณะสังคมศาสตร์ จึงบันทึกไว้เป็นความทรงจำร่วมของช่วงเวลาและยืนยันด้วยความตายเป็นธรรมชาติตามหลักคิดในทางพระพุทธศาสนา ภายใต้กฎไตรลักษณ์ที่มีความเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมชาติ “เกิดขึ้น-ตั้งอยู่-ดับไป” ดังบทที่พระสวดพิจารณาผ้าบังสุกุลหน้าหีบศพว่า อนิจจา วต สงขารา แปลว่า สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 13: 493) ตามเหตุปัจจัยของช่วงเวลาเป็นเช่นนั้นเอง

เอกสารอ้างอิง

- จิตรา อุณจะนำ และคณะ. (2565). การเตรียมตัวก่อนตายตามหลักพระพุทธศาสนา. *วารสาร มจร ล้วนนาวิชาการ*. 11 (1), 117-128.
- ชาญพัฒน์ ขำขัน. (2563). พระพุทธศาสนา: กำเนิดโลก ชีวิตหลังความตาย. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*. 25 (1), 1-14.
- ญาดารัตน์ บาลจ่าย และเฉลิมศรี เกิดมากมี. (2562). มุมมองทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับความตาย: กรณีศึกษาผู้ป่วยมะเร็งในวัยผู้ใหญ่ในเขตเมือง. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*. 15 (ฉบับเพิ่มเติม), 15-31.
- ณัชปภา วาสิน. (2557). พระพุทธศาสนากับแนวคิดเรื่องสัพพัญญูที่จะตาย. *วารสารพุทธศาสนศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. 21 (3), 55-74.
- พระณัฐภัทร กิจจกาโร และคณะ. (2566). วิพากษ์ข้อถกเถียงเรื่องพระเทวทัตในฐานะคู่ปรับพระพุทเจ้าในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน. *วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์*. 6 (2), 122-136.
- พระภุชงค์ ศรีเฉลิม. (2567). นิสิตคณะสังคมศาสตร์. *สัมภาษณ์*. 7 มีนาคม.
- พระมหาศิวาบุตร ทัพพวงค์. (2567). นิสิตคณะสังคมศาสตร์. *สัมภาษณ์*. 7 มีนาคม.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (19 กันยายน 2559). ความตาย: พระพุทธเจ้าสอน สติฟ จอบส์ปฏิบัติ. สืบค้นเมื่อ 7 มีนาคม 2567, จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/444>
- ภัทรพล ใจเย็น. (2567). รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ฝ่ายบริหาร. *สัมภาษณ์*. 7 มีนาคม.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย. (2557). *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 13, 14, 22*, พิมพ์ครั้งที่ 9. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย.
- ศิริมา เทพสุภา และคณะ. (2553). ความเข้าใจเกี่ยวกับความตายในพระพุทธศาสนากับจริยธรรมทางการพยาบาลของพยาบาล สถาบันบำราศนราดูร. *วารสารสถาบันบำราศนราดูร*. 4 (2), 1-9.
- สมศักดิ์ สุขเพ็ญ. (2567). อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ฝ่ายบริหาร. *สัมภาษณ์*. 7 มีนาคม.
- สร้อยบุญ ทรายทอง (2567). อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ฝ่ายบริหาร. *สัมภาษณ์*. 7 มีนาคม.
- สุทธิชัย หยุ่น. (10 กุมภาพันธ์ 2565). ความตายเหมือนก้อนเมฆ... ประมาจารย์เซน ‘ติช นัท ฮันห์’. สืบค้นเมื่อ 7 มีนาคม 2567, จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_515538
- Sarit Khirirat. (29 กรกฎาคม 2562). *สโตอิกกับการใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21*. สืบค้นเมื่อ 7 มีนาคม 2567, จาก <https://saritkhiriratfarm.medium.com/%E0%B8%AA%E0%B9%82%E0%B8%95%E0%B8%AD%E0%B8%B4%E0%B8%81%E0%B8%81%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%83%E0%B8%8A%E0%B9%89%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%95%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%A8%E0%B8%95%E0%B8%A7%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A9%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88-21-2c984a7fa059>

Academic Article:

Received: 2024-02-01;

Revised: 2024-05-21;

Accepted: 2024-06-20.

มนุษย์กับธรรมชาติแห่งการรับรู้

Human Being and Nature of Perception

พระอนันต์ อาสโภ (สุริยา)

Phra Anan Asapho (Suriya)

วัดนครอินทร์ จังหวัดนนทบุรี

Wat Nakhon-In, Nonthaburi Province

First/Corresponding Author, E-mail: anansuriya083@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับการรับรู้ จากการศึกษาพบว่า กระบวนการสำคัญที่มนุษย์ใช้ในการทำความเข้าใจโลกและสภาพแวดล้อมรอบตัว โดยอาศัยอวัยวะรับประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ การรับรู้ทางตา หู จมูก ลิ้น และกาย เป็นตัวรับสัมผัสต่าง ๆ เข้ามา จากนั้น ส่งผลไปที่สมองเพื่อเป็นการแปลผล เป็นกระบวนการทางสมองในการตีความจากข้อมูลที่ได้รับสัมผัสกับสิ่งต่าง ๆ ทำให้บุคคลเกิดการตอบสนองต่อสิ่งเร้าแล้วแสดงออกเป็นพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ทั้งเป็นเรื่องที่ดีและไม่ดี ที่เข้ามาสู่ประสาทสัมผัสทั้ง 5 จะเห็นว่า เรื่องราวที่ดี (กุศล) และไม่ดี (อกุศล) ถูกเก็บไว้ในจิต กระบวนการทำงานของจิตก็มีหน้าที่ส่งต่อหรือเป็นแรงผลักดันให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมออกทางกายทั้งเรื่องดี (กุศล) และไม่ดี (อกุศล) การรับรู้ไม่ได้เป็นเพียงกระบวนการทางกายภาพ แต่ยังได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางจิตวิทยา วัฒนธรรมและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล บทความนี้เป็นการวิเคราะห์กระบวนการรับรู้ของมนุษย์โดยพิจารณาทั้งในแง่ชีววิทยาและจิตวิทยา รวมถึงปัจจัยที่อาจทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการรับรู้ เช่น อคติทางความคิด การรับรู้ผิดพลาดและการใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นตัวกำหนดการตีความข้อมูล ผลลัพธ์ของการศึกษานี้ช่วยให้เข้าใจถึงความซับซ้อนของการรับรู้และนำไปประยุกต์ใช้ในด้านต่าง ๆ เช่น การสื่อสาร การออกแบบ การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์

คำสำคัญ: มนุษย์, การรับรู้, ธรรมชาติการรับรู้

Abstract

This academic article aims to study the concept of human being and perception. From the study, it finds that an important process that humans use to understand the world and the environment around them, using the five sense organs: eyes, ears, nose, tongue, and body as the receivers of various sensations. Then, it will send results to the brain for interpretation. It is a process of the brain interpreting information received from various things, causing the

person to respond to those stimuli, which are expressed as various human behaviors, both good and bad. When entering through the five doors, it can be seen that good stories (Kusala) and bad stories (Akusala) will be stored in the mind. However, the working process of the mind has the function of sending or being a driving force for humans to display physical behaviors, both good (Kusala) and bad (Akusala). Perception is not just a physical process, but is also influenced by psychological factors, culture, and individual experiences. This article analyzes the human perception process by considering both biology and psychology, including factors that may cause perception errors such as cognitive biases, misperceptions, and using past experiences to determine data interpretation. The results of this study help understand the complexity of perception and apply them to various fields such as communication, design, and the development of analytical thinking skills.

Keywords: Human Being, Perception, Nature of Perception

บทนำ

การรับรู้ (Perception) เป็นกระบวนการสำคัญที่มนุษย์ใช้ในการทำความเข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบตัวผ่านประสาทสัมผัส ไม่ว่าจะเป็นการมองเห็น การได้ยิน การดมกลิ่น การรับรสหรือการสัมผัส กระบวนการนี้ไม่ได้เป็นเพียงแค่การรับข้อมูลจากสิ่งเร้าภายนอก แต่ยังเกี่ยวข้องกับการแปลผล ตีความและสร้างความหมายจากข้อมูลที่ได้รับ มนุษย์มักมองว่า การรับรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติและแม่นยำ แต่ในความเป็นจริง การรับรู้ของเราอาจมีความคลาดเคลื่อน และได้รับอิทธิพลจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ประสบการณ์ส่วนตัว ความเชื่อ วัฒนธรรม และสภาพอารมณ์ เช่น คนสองคนที่มองภาพเดียวกันอาจตีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

การศึกษาการรับรู้จึงเป็นหัวข้อสำคัญที่เกี่ยวข้องกับหลายศาสตร์ เช่น จิตวิทยา ญาณวิทยาประสาทวิทยา ปรัชญาและวิทยาศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกของการรับรู้ช่วยให้มนุษย์สามารถพัฒนาการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการทางความคิดของมนุษย์และลดข้อผิดพลาดในการตัดสินใจ บทความนี้จะวิเคราะห์กระบวนการรับรู้ของมนุษย์ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้และความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นเพื่อให้เห็นภาพรวมของบทบาทของการรับรู้ในชีวิตประจำวันและการนำไปประยุกต์ใช้ในด้านต่าง ๆ การรับรู้จึงเป็นกระบวนการทางจิตวิทยาที่มนุษย์ใช้ในการตีความและทำความเข้าใจข้อมูลที่ได้รับจากสิ่งแวดล้อมผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ การมองเห็น การได้ยิน การดมกลิ่น การรับรส และการสัมผัส กระบวนการนี้มีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตและการตัดสินใจของมนุษย์ในแต่ละวัน อย่างไรก็ตาม การรับรู้ไม่ได้เป็นเพียงการรับข้อมูลแบบตรงไปตรงมา แต่ยังเกี่ยวข้องกับการตีความ ประสบการณ์ในอดีต และความคาดหวังของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจทำให้การรับรู้ของคนแต่ละคนแตกต่างกันไป แม้ว่าจะเผชิญกับสิ่งเร้าเดียวกันก็ตาม การศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ของมนุษย์มีความสำคัญทั้งในด้านจิตวิทยา ปรัชญาและวิทยาศาสตร์ประสาท (Neuroscience) เพราะช่วยอธิบายว่า มนุษย์สามารถเข้าใจโลกและตอบสนองต่อ

สิ่งแวดล้อมได้อย่างไร นอกจากนี้ ยังมีการนำความรู้ด้านการรับรู้ไปประยุกต์ใช้ในหลายสาขา เช่น การออกแบบผลิตภัณฑ์ เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และการตลาด เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมและความต้องการของมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การทำความเข้าใจการรับรู้ของมนุษย์จึงเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้และสามารถนำไปสร้างนวัตกรรมที่สามารถปรับปรุงคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้ดียิ่งขึ้น

ความหมายของการรับรู้

หากกล่าวถึงแนวคิดหรือทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้จะเห็นว่า การรับรู้เป็นกระบวนการจัดการหรือตีความหมายของสิ่งที่บุคคลคนนั้นได้สัมผัสจากประสาทสัมผัสของตนเอง โดยการตีความจะอาศัยประสบการณ์ การเรียนรู้ ทักษะและค่านิยมของตน และเมื่อรับรู้เรื่องนั้นในลักษณะใดก็จะมีพฤติกรรมที่แสดงออกไปในลักษณะนั้นด้วย กันยา สุวรรณแสง (2542) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการรับรู้ในหนังสือจิตวิทยาทั่วไปว่า การรับรู้มีความสำคัญต่อเจตคติ อารมณ์และแนวโน้มของพฤติกรรม เมื่อรับรู้แล้วย่อมเกิดความรู้สึกและมีอารมณ์พัฒนามาเป็นเจตคติแล้วพฤติกรรมจะตามมาในที่สุด ดังนั้น มนุษย์เมื่อเกิดการรับรู้ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วจะตีความหมาย และส่งผลกระทบต่อไปยังอารมณ์ ความรู้สึกก่อให้เกิดพฤติกรรมขึ้นในแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันไป ซึ่งการรับรู้ดังกล่าวจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งก็มีผลต่อการรับรู้ครั้งต่อไปเสมอ

สำหรับทฤษฎีการรับรู้เป็นทฤษฎีที่ถูกกล่าวถึงมายาวนาน นักวิชาการด้านประสาทวิทยาและจิตวิทยาหลายคนให้ทัศนะเกี่ยวกับกระบวนการรับรู้ไว้หลากหลาย โดยสรุปอาจจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ การประมวลผลจากล่างขึ้นบนและการประมวลผลจากบนลงล่าง จากทัศนะดังกล่าวพัฒนาไปสู่ทฤษฎีหนึ่งที่เสนอโดยอุลริค ไนส์เซอร์ (Ulric Neisser) นักจิตวิทยาชาวเยอรมัน ได้อธิบายไว้ว่า กระบวนการประมวลผลจากบนลงล่างและจากล่างขึ้นบนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดการตีความสิ่งเร้าที่ดีที่สุดเรียกว่า วงจรการรับรู้ (Perceptual Cycle) (Neisser, 1976) ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการของการรับรู้ เป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กันระหว่างความเข้าใจความคิด ความรู้สึก ความจำ การเรียนรู้ การตัดสินใจ กระบวนการรับรู้เกิดขึ้นได้จะต้องมีองค์ประกอบ 4 ประการ ดังนี้ 1) สิ่งเร้า (Stimulus) ที่จะทำให้เกิดการรับรู้ เช่น สถานการณ์ เหตุการณ์ สิ่งแวดล้อมรอบกายที่เป็นคน สัตว์และสิ่งของ 2) ประสาทสัมผัส (Sense Organs) ที่จะทำให้เกิดความรู้สึก เช่น ตามองเห็น หูได้ยิน จมูกได้กลิ่น ลิ้นรับรสชาติ และผิวหนังรู้สึกร้อนหนาว 3) ประสบการณ์ หรือความรู้เดิมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเร้าที่สัมผัส และ 4) การแปลความหมายของสิ่งเร้าที่สัมผัส โดยสมองจะทำหน้าที่ทบทวนประสบการณ์หรือความรู้เดิมว่าสิ่งเร้านั้น คือ อะไร นอกจากนี้ สิ่งที่ต้องพิจารณาเพิ่มเติมนอกจากกระบวนการรับรู้ที่นำไปสู่การแปลความหมายแล้ว ยังต้องพิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ ได้แก่ ผู้รับรู้ เป้าหมายที่จะรับรู้ และบริบทหรือสถานการณ์ของการรับรู้ ส่วนแสงเดือน ทวีสิน (2545) กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึง การที่มนุษย์นำข้อมูลที่ได้จากความรู้สึกสัมผัส (Sensation) ซึ่งเป็นข้อมูลดิบ (Raw Data) จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 อันประกอบด้วย ตา หู จมูก ลิ้น และกาย สัมผัสมาจำแนก แยกแยะ คัดเลือก

วิเคราะห์ด้วยกระบวนการทำงานของสมองแล้วแปลสิ่งที่ได้ออกเป็นสิ่งที่หนึ่งสิ่งใดที่มีความหมายเพื่อนำไปใช้ในการเรียนรู้ต่อไป

ลักษณะที่สำคัญของการรับรู้มี 6 ประการ (แสงเดือน ทวีสิน, 2545; ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2550; สุชา จันทน์เอม, 2536) คือ 1. การรับรู้เป็นกระบวนการที่มีการเลือกสรร (Selective Perception) โดยมนุษย์จะเลือกที่จะใส่ใจและรับรู้เฉพาะบางสิ่งเร้าจากสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ละเลยสิ่งเร้าอื่น ๆ ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกสรร ได้แก่ ความต้องการ ความสนใจและประสบการณ์เดิม

2. การรับรู้เป็นกระบวนการที่มีการจัดระเบียบ (Perception is Organized) ข้อมูลที่ได้รับจากประสาทสัมผัสจะไม่ถูกรับรู้แบบกระจัดกระจาย แต่สมองจะทำการจัดระเบียบข้อมูลเหล่านั้นให้เป็นรูปแบบที่มีความหมาย เช่น หลักการจัดกลุ่มของการรับรู้ (Gestalt Principles)

3. การรับรู้เป็นการตีความ (Perception is Interpretive) เป็นการให้ความหมายต่อสิ่งที่รับรู้ ซึ่งไม่ได้มาจากตัวสิ่งเร้าเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับการตีความโดยอาศัยประสบการณ์ ความรู้และบริบทของเรื่องนั้น

4. การรับรู้มีความคงที่ (Perceptual Constancy) มนุษย์มีแนวโน้มที่จะรับรู้วัตถุว่า มีคุณสมบัติบางอย่างคงที่ (เช่น ขนาด รูปร่าง สี) แม้ว่าข้อมูลทางประสาทสัมผัสจะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์

5. การรับรู้มีบริบทเข้ามาเกี่ยวข้อง (Perception is Contextual) เป็นการรับรู้ที่ได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่สิ่งเร้านั้นปรากฏอยู่ ซึ่งจะช่วยให้ตีความและเข้าใจสิ่งเร้าได้ดีขึ้น

6. การรับรู้มีลักษณะเฉพาะบุคคล (Perception is Subjective) เป็นประสบการณ์การรับรู้ของแต่ละบุคคล ซึ่งมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิม ทักษะ ความเชื่อและปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ

กระบวนการของการรับรู้

กระบวนการของการรับรู้ (Perception Process) เป็นกระบวนการที่มนุษย์ใช้ในการรับและตีความข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมผ่านประสาทสัมผัส ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนหลัก (ลักขณา ศรีวัฒน์, 2549; แสงเดือน ทวีสิน, 2545) ได้แก่

1. การรับสัมผัส (Sensation) เป็นขั้นตอนแรกที่สิ่งเร้าจากภายนอก (เช่น แสง เสียง กลิ่น รส สัมผัส) มากระทบกับอวัยวะรับสัมผัส (ตา หู จมูก ลิ้น ผิวหนัง) และถูกเปลี่ยนเป็นสัญญาณประสาท (Neural Signals) เพื่อส่งไปยังสมอง

2. การใส่ใจ (Attention) สมองจะคัดเลือกและให้ความสนใจกับสัญญาณประสาทบางอย่างจากทั้งหมดที่เข้ามา โดยสิ่งเร้าที่ได้รับความสนใจมักจะมีคุณสมบัติเด่น เกี่ยวข้องกับความต้องการหรือเป็นสิ่งที่คุ้นเคย

3. การจัดระเบียบ (Organization) ข้อมูลที่ได้รับความสนใจจะถูกนำมาจัดระเบียบให้เป็นรูปแบบที่มีความหมาย สมองจะใช้หลักการต่าง ๆ ในการจัดกลุ่มสิ่งเร้า เช่น ความใกล้ชิด ความคล้ายคลึง ความต่อเนื่อง และการปิดช่องว่าง (Gestalt Principles of Organization)

4. การตีความ (Interpretation) ขั้นตอนสุดท้ายของการรับรู้ คือ การให้ความหมายแก่สิ่งที่ถูกจัดระเบียบ โดยอาศัยประสบการณ์เดิม ความรู้ ความคาดหวังและบริบทแวดล้อม

5. การตอบสนอง (Response) หลังจากการรับรู้และตีความแล้ว บุคคลจะตอบสนองต่อสิ่งเร้าผ่านการกระทำหรือความคิด เช่น การแสดงออกทางอารมณ์ การตอบสนองทางพฤติกรรม การปรับตัวทางความคิด

ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้กับการเรียนรู้

การรับรู้และการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด เนื่องจากการรับรู้เป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ โดยการรับรู้ช่วยให้มนุษย์สามารถเก็บข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมแล้วนำไปใช้ในการสร้างความเข้าใจ พัฒนาแนวคิดและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งเป็นหัวใจของการเรียนรู้ ดังนั้น การรับรู้จึงมีส่วนสัมพันธ์กับปัจจัยหลายอย่างที่มีผลกระบวนการรับรู้ โดยสามารถสรุปได้ (Sternberg & Sternberg, 2012; Damasio, 1994; ชูชัย สมितिไกร และวิณา พันธุ์กุ่ม, 2564) ดังนี้

1. ประสบการณ์เดิม คือ ความรู้ ทักษะ ความทรงจำ ทักษะคิด และค่านิยมที่แต่ละบุคคลสะสมมาจากการเรียนรู้และการเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอดีต สิ่งเหล่านี้เป็นเหมือนพื้นฐานหรือกรอบอ้างอิงที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการตีความและทำความเข้าใจสิ่งใหม่ ๆ ที่พบเจอในปัจจุบัน

2. ความสนใจและอารมณ์ เป็นสองปัจจัยภายในบุคคลที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อกระบวนการรับรู้ ทั้งสองอย่างนี้มีปฏิสัมพันธ์กันและสามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งที่จะรับรู้ วิธีที่ตีความและความสำคัญที่ในการให้แกข้อมูลต่าง ๆ โดยความสนใจเปรียบเสมือนประตูที่คัดกรองข้อมูลที่จะเข้าสู่กระบวนการรับรู้ของมนุษย์ เมื่อมนุษย์ให้ความสนใจกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ก็จะประมวลผลข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งนั้นอย่างละเอียดมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็ลดการประมวลผลข้อมูลอื่น ๆ ที่อยู่นอกเหนือความสนใจของมนุษย์ลง ส่วนอารมณ์มีบทบาทสำคัญในการใส่สีให้การรับรู้ และอารมณ์สามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งที่น่าสนใจ สิ่งที่น่าจดจำและวิธีที่ตีความ

3. บริบทและสภาพแวดล้อม เป็นปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการรับรู้ สิ่งที่เห็น ได้ยินหรือรู้สึก มักจะถูกตีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมโดยรอบ โดยบริบทจะช่วยให้มนุษย์เข้าใจความหมายของสิ่งเร้าที่ไม่ชัดเจน เช่น คำว่า ตา อาจหมายถึง อวัยวะที่ใช้ในการมองเห็น ญาติผู้ใหญ่ของพ่อหรือแม่ หรือลักษณะของสวดลาย ขึ้นอยู่กับบริบทของประโยคหรือสถานการณ์ ส่วนสภาพแวดล้อมจะหมายถึง ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐานสังคม และประสบการณ์ร่วมกันในวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ มีอิทธิพลต่อสิ่งที่ผู้คนให้ความสนใจ และวิธีที่พวกเขาตีความโลก เช่น การรับรู้ความสำคัญของลำดับอาวุโสในวัฒนธรรมไทยอาจแตกต่างจากวัฒนธรรมตะวันตก

4. วัฒนธรรมและความเชื่อ เป็นปัจจัยทางสังคมและจิตวิทยาที่สำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดวิธีการรับรู้และตีความ สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ความเชื่อ มีอิทธิพลต่อสิ่งที่น่าสนใจ และวิธีที่การเข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยวัฒนธรรมจะหมายถึง ระบบของความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี และพฤติกรรมที่สืบทอดกันมาในกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง ส่วนความเชื่อ คือ ความคิดหรือการยอมรับว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความจริงแล้วความเชื่อนั้นก็จะมามีอิทธิพลอย่างมากต่อการตีความข้อมูลและการสร้างความหมายให้กับสิ่งที่มนุษย์ได้รับรู้

สำหรับการเรียนรู้ คือ กระบวนการที่บุคคลได้รับและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิดหรือทักษะผ่านประสบการณ์ โดยอาจเกิดจากการสังเกต การลองผิดลองถูก หรือการได้รับข้อมูลใหม่ ซึ่งจำแนกได้หลายลักษณะ เช่น การเรียนรู้แบบเชื่อมโยง (Associative Learning) เช่น การเรียนรู้แบบเงื่อนไขของพาฟลอฟ การเรียนรู้จากการสังเกต (Observational Learning) เช่น การเลียนแบบพฤติกรรม การเรียนรู้ผ่านความเข้าใจ (Cognitive Learning) เช่น การใช้เหตุผล วิเคราะห์และสรุปผล

การรับรู้และการเรียนรู้จะมีลักษณะสัมพันธ์กัน โดยการรับรู้เป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ ถ้าไม่มีการรับรู้ มนุษย์จะไม่สามารถเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์และเรียนรู้ได้ ซึ่งการรับรู้ที่แตกต่างกันจะส่งผลต่อการเรียนรู้ที่ต่างกันออกไปด้วย ซึ่งบุคคลแต่ละคนอาจรับรู้สิ่งเดียวกันแตกต่างกันจึงทำให้เกิดแนวทางการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้สามารถเปลี่ยนการรับรู้ได้ เมื่อมนุษย์เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ มุมมองหรือการรับรู้ก็สามารถเปลี่ยนแปลงไป เช่น คนที่เคยกลัวคณิตศาสตร์ อาจรับรู้ว่าเป็นเรื่องสนุกหลังจากมีประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดี

การนำหลักการรับรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

หลักการรับรู้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในหลายด้านของชีวิต ดังนี้

1. ด้านการศึกษา การตระหนักถึงกลไก และปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ สามารถนำไปสู่การพัฒนาวิธีการเรียนรู้ การสอน และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การนำหลักการรับรู้มาประยุกต์ใช้ในบริบทของการศึกษาจึงเป็นกุญแจสำคัญในการปลดล็อกศักยภาพทางการเรียนรู้ และสร้างสภาพแวดล้อมการศึกษาที่ส่งเสริมความเข้าใจอย่างแท้จริง โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ คือ การใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น ภาพ เสียง วิดีโอ หรือการลงมือปฏิบัติ เพื่อกระตุ้นการรับรู้และจดจำ การใช้เทคนิคการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ในการสรุปเนื้อหา การตั้งคำถาม หรือการอธิบายให้ผู้อื่นฟัง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งขึ้น การใช้กฎเกสตัลท์ (Gestalt Principles) เช่น การจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่ หรือการใช้ภาพเชื่อมโยงแนวคิด เพื่อให้จดจำได้ง่ายขึ้น

2. ด้านการทำงาน เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารและการทำงานเป็นทีมเข้าใจว่าผู้ร่วมงานแต่ละคนมี การรับรู้ที่แตกต่างกัน ทำให้สามารถปรับการสื่อสารให้เหมาะสมได้ใช้เทคนิคการออกแบบสื่อ เช่น การใช้สี ฟอนต์ และโครงสร้างที่ชัดเจนในการทำเอกสารหรือพรีเซนเทชัน เพื่อดึงดูดความสนใจและทำให้ข้อมูลเข้าใจง่าย ปรับสภาพแวดล้อมการทำงาน เช่น การใช้แสง สี และเสียงที่เหมาะสม เพื่อสร้างบรรยากาศที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

3. ด้านการสื่อสารและความสัมพันธ์ เป็นการทำความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy) ตระหนักว่าคนแต่ละคนมีการรับรู้ที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับประสบการณ์ วัฒนธรรม และอารมณ์ของเขา ใช้ภาษากาย (Body Language) และน้ำเสียงให้เหมาะสมในการสื่อสาร เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและลดความเข้าใจผิด ฝึกการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) เพื่อทำความเข้าใจมุมมองของผู้อื่นก่อนตอบสนอง

4. ด้านการตลาดและธุรกิจ การสร้างภาพลักษณ์ที่ดี และดึงดูดลูกค้าใช้หลักการรับรู้ทางสายตา (Visual Perception) เช่น สี โลโก้ และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ เพื่อดึงดูดลูกค้า เข้าใจอิทธิพลของความ

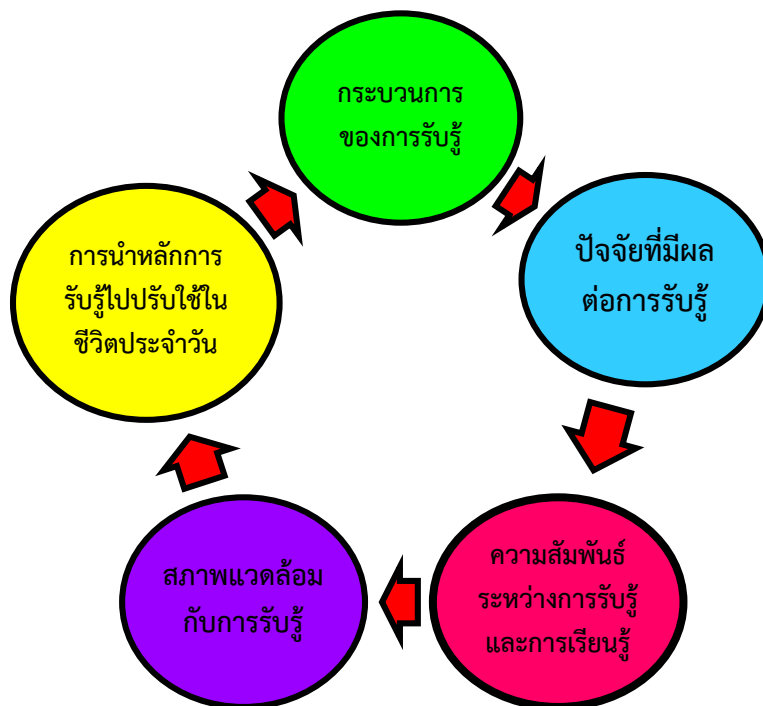
คาดหวัง เช่น ลูกค้าคาดหวังให้สินค้าราคาแพงมีคุณภาพดี ดังนั้น แบรินด์จึงควรนำเสนอภาพลักษณ์ให้สอดคล้องกับความคาดหวังของตลาด ใช้การตลาดเชิงจิตวิทยา (Psychological Marketing) เช่น การใช้โปรโมชั่น การตั้งราคา หรือการใช้รีวิวจากผู้ใช้งานจริง เพื่อสร้างการรับรู้ที่ดีเกี่ยวกับสินค้า

5. ด้านสุขภาพจิตและพฤติกรรม การจัดการอารมณ์และมุมมองต่อชีวิต ผีการปรับเปลี่ยนมุมมอง (Reframing) เช่น แทนที่จะมองว่า ล้มเหลว เป็นเรื่องแย่ ให้มองว่า เป็นโอกาสในการเรียนรู้และเติบโต ใช้สติ (Mindfulness) เพื่อช่วยให้ตระหนักรู้ถึงความคิดและอารมณ์ของตนเอง ลดอคติ และเปิดรับมุมมองใหม่ ๆ ปรับสภาพแวดล้อมรอบตัว เช่น การจัดบ้านให้เป็นระเบียบหรือการใช้แสงธรรมชาติเพื่อส่งเสริมความรู้สึกที่ดี

จากที่กล่าวมา การรับรู้ที่ดีจึงเกิดจากองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ได้แก่ 1) ประสบการณ์เดิมและความรู้ คือ การรับรู้ได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์ที่ผ่านมา ความคิด ความรู้และการคาดการณ์ ซึ่งช่วยให้มนุษย์สามารถวิเคราะห์ ตัดสินใจและตอบสนองต่อสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม 2) ความต้องการและความสนใจ คือ ความสนใจและความต้องการของแต่ละบุคคลส่งผลต่อการรับรู้ หากมนุษย์มีความสนใจในสิ่งใดเป็นพิเศษก็มักจะให้ความสำคัญกับรายละเอียดของสิ่งนั้นมากขึ้น และสามารถรับรู้ข้อมูลได้อย่างลึกซึ้ง 3) สภาพแวดล้อมและสิ่งกระตุ้น คือ บริบทและสภาพแวดล้อมมีผลต่อการรับรู้ หากอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และการทำความเข้าใจได้ดีขึ้น ในทางตรงกันข้าม หากอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีสิ่งรบกวนมาก การรับรู้และการประมวลผลข้อมูลอาจลดลง

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่องมนุษย์กับธรรมชาติแห่งการรับรู้ สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ ดังนี้

ภาพ 1 มนุษย์กับธรรมชาติแห่งการรับรู้

สรุป

หลักการรับรู้ทำให้เข้าใจว่า มนุษย์มีการรับรู้ที่แตกต่างกัน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้หลากหลาย ทั้งด้านการเรียนรู้ การทำงาน การสื่อสาร การตลาด และการดูแลสุขภาพจิต ช่วยให้มนุษย์ปรับตัวได้ดีขึ้น สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาตนเองเพื่อให้ประสบความสำเร็จในชีวิต จะเห็นได้ว่าการรับรู้เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้มนุษย์สามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ทั้งวัตถุ บุคคลและสภาพแวดล้อมรอบตัว หากปราศจากการรับรู้ มนุษย์จะไม่สามารถเรียนรู้ จดจำหรือปรับตัวให้เข้ากับสิ่งรอบข้างได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กันยา สุวรรณแสง (2542). *จิตวิทยาทั่วไป*, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: รวมสาส์น.

ชูชัย สมितिไกร และวีณา พันธุ์กุ่ม. (2564). *จิตวิทยาสังคม*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ลักขณา สรวิวัฒน์. (2549). *จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา.

สุชา จันทน์เอม. (2536). *จิตวิทยาทั่วไป*, พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

แสงเดือน ทวีสิน. (2545). *จิตวิทยาการศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยแสง.

Damasio, A. R. (1994). *Descartes' Error: Emotion, Reason, and the Human Brain*. New York: Putnam.

Neisser, U. (1976). *Cognition and Reality: Principles and Implications of Cognitive Psychology*. San Francisco, CA: W.H. Freeman.

Sternberg, R. J. and Sternberg, K. (2012). *Cognitive Psychology*, 6th ed. Belmont, CA: Wadsworth.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารมนุษยวิชาการ

วารสารมนุษยวิชาการเป็นวารสารบริการวิชาการแก่สังคม ภายใต้การบริหารจัดการของ ศูนย์มนุษยวิชาการทางศาสนา วัตถุประสงค์ของศูนย์ฯ ประกอบด้วย 1) เพื่อให้บริการความรู้เกี่ยวกับ ศาสนพิธีกรรมแก่สังคม 2) เพื่อประกอบพิธีวัฒนธรรมความเชื่อโบราณด้านฤกษ์พิธี/การสู่ขวัญ 3) เพื่อเผยแพร่ องค์ความรู้มานุษยวิทยาด้านบทความทางวิชาการ

สำหรับการจัดทำวารสารวิชาการ ทางศูนย์ฯ ได้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อเผยแพร่ผลงานทาง วิชาการและองค์ความรู้ด้านการวิจัยของคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิต/นักศึกษาของมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงาน ทั่วไป 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การเรียนการสอนและผลงานทางวิชาการของคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิต/นักศึกษาของมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานทั่วไป 3) เพื่อสร้างความร่วมมือด้านวิชาการระหว่างบุคลากร หน่วยงานของภาครัฐและเอกชน

ขอบเขตเนื้อหาที่วารสารเปิดรับ ได้แก่ 1) ด้านพุทธศาสนาและปรัชญา 2) ด้านรัฐศาสตร์และรัฐ ประศาสนศาสตร์ 3) ด้านศึกษาศาสตร์ รวมถึงสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาในรูปแบบการปกปิดชื่อผู้ประเมินและผู้เขียน (Double-blind Peer Review) อย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับ พิจารณาต้นฉบับของนักวิจัย นักวิชาการ นักเขียน ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมถึงนักวิจัย นักวิชาการและนักเขียนอิสระทั่วไป

วารสารได้กำหนดตีพิมพ์ปีละ 4 ฉบับ (ราย 3 เดือน) ดังนี้

ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากกองบรรณาธิการหรือ ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นในบทความวารสารมนุษยวิชาการ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารมนุษยวิชาการ

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารมนุษยวิชาการ

2.1 บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่มีการค้นคว้าอย่างมีระบบ และมีความมุ่ง หมายชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือการนำวิชาการ

มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ บทความวิจัยมีรูปแบบของการวิจัยตามหลักวิชาการ เช่น การตั้งสมมติฐานหรือการกำหนดปัญหาที่สมเหตุผล โดยจะต้องระบุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การตีความและสรุปผลการวิจัยที่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุวัตถุประสงค์

2.2 บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นในลักษณะวิเคราะห์ วิจารณ์ หรือเสนอแนวคิดใหม่ จากพื้นฐานทางวิชาการที่ได้เรียบเรียงจากผลงานทางวิชาการของตนเองหรือของผู้อื่น หรือเป็นบทความทางวิชาการที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นความรู้ที่มีประโยชน์แก่คนทั่วไป

2.3 บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) บทความที่วิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาสาระให้เห็นคุณค่าของหนังสือ โดยบทวิจารณ์หนังสือจะต้องกล่าวถึงรายละเอียดของหนังสืออันประกอบด้วยชื่อผู้เขียน จำนวนหน้า ปีที่พิมพ์ ครั้งที่พิมพ์และสถานที่พิมพ์ให้ชัดเจน

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

3.1 ต้นฉบับบทความ ต้องมีความยาว 8-15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ตั้งค่าน้ำกระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า โดยระบุหมายเลขหน้าไว้ด้านบนขวา ด้วยตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ห่างจากขอบกระดาษด้านบนและขอบด้านขวา 0.5 นิ้ว การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวธรรมดา ขนาด 14 pt. เช่น ตาราง 1 หรือ Table 1 และ ภาพ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

3.2 ชื่อเรื่อง ต้องมีภาษาไทย (TH Sarabun PSK ขนาด 20 pt. ตัวหนา) และภาษาอังกฤษ (TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. ตัวหนา) พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3.3 ชื่อผู้เขียน หน่วยงานสังกัดและอีเมล โดยชื่อผู้เขียนต้องระบุภาษาไทยและภาษาอังกฤษตัวหนา ด้วยอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ส่วนหน่วยงานสังกัดระบุภาษาไทยและภาษาอังกฤษตัวธรรมดาด้วยอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. อีเมลของผู้ประพันธ์อันดับแรก (First Author, E-mail) และอีเมลของผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author, E-mail) สำหรับติดต่อ ให้ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ทั้งหมดให้จัดชิดขอบด้านขวา ในกรณีที่ผู้เขียนมากกว่า 1 ราย ให้ใส่ตัวเลขเป็นตัวยก ท้ายชื่อผู้เขียนและชื่อหน่วยงานสังกัดให้ตรงกัน และในกรณีที่บทความเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หรือหลักสูตรการศึกษา โปรดระบุชื่อหลักสูตรและสถาบันการศึกษาให้ชัดเจน

กรณีผู้เขียนสังกัดเดียวกัน ไม่ต้องใส่เลขยกที่หน่วยงานสังกัด เช่น

สมชาย รักชาติ* ¹ , สมบัติ มั่งมี ² , สมพร ประรณนา** ³ Somchay Rakchat ¹ , Sombat Mangmee ² , Sompon Pratthana ³ คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University First Author, E-mail: * Corresponding Author, E-mail: **

กรณีผู้เขียนสังกัดต่างกัน ให้ใส่เลขยกแต่ละคนให้ชัดเจน เช่น

สมชาย รักชาติ* ¹ , สมบัติ มั่งมี** ² Somchay Rakchat ¹ , Sombat Mangmee ² คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ¹ , บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ² Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University ¹ Graduate School, Mahamakut Buddhist University ² First Author, E-mail: * Corresponding Author, E-mail: **
--

กรณีผู้ประพันธ์อันดับแรก (First Author) และผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author) คนเดียวกัน ให้ใส่อีเมลเดียว เช่น

สมชาย รักชาติ* ¹ , สมบัติ มั่งมี ² , สมพร ประรณนา ³ Somchay Rakchat ¹ , Sombat Mangmee ² , Sompon Pratthana ³ คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University First/Corresponding Author, E-mail: *

3.4 บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทคัดย่อภาษาไทยประมาณ 200-350 คำ

3.5 คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ

* First Author หมายถึง ผู้ประพันธ์อันดับแรก ผู้เขียนต้นฉบับ ผู้มีชื่อคนแรกในผลงาน ผู้รับผิดชอบผลงาน ผู้เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย รวมถึงนักศึกษา/นิสิตผู้เป็นเจ้าของงานวิจัย

** Corresponding Author หมายถึง ผู้ประพันธ์บรรณกิจ ผู้ติดต่อประสานงานในการตีพิมพ์บทความและให้คำแนะนำเกี่ยวกับผลงาน ผู้ร่วมศึกษาข้อมูล คัดวิเคราะห์ วิเคราะห์ ปรับปรุงผลงาน

3.6 การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุดให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. หัวข้อรองเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 0.5 นิ้ว (เริ่มพิมพ์ตัวที่ 6) พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. และหัวข้อย่อยใช้ตัวธรรมดา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ทั้งหัวข้อรองและหัวข้อย่อยควรพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ควรเว้นระยะพิมพ์ระหว่างบรรทัด แบบ Before 6 pt.

3.7 การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) สำหรับการวงเล็บภาษาอังกฤษ อักษรตัวแรกของทุกคำควรเป็นตัวใหญ่ เช่น Student-centered Learning (ยกเว้นคำสันธานและคำบุพบท)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับ ดังนี้ (รวมผู้เขียนทั้งหมด ไม่เกิน 5 คน หรือตามจำนวนจริงที่ปรากฏในงานวิจัยฉบับสมบูรณ์)

1. บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย (เช่น ประเภทของการวิจัย เครื่องมือวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล) ผลการวิจัยและองค์ความรู้จากการวิจัย โดยสรุปให้สั้นและกระชับความภายใน 1 ย่อหน้า

2. บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัย การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ช่องว่างของความรู้ที่ต้องการทำวิจัย แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง กรอบแนวคิด เป็นต้น

3. วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับข้อ

4. ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ระบุแผนการวิจัย กลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

5. ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปแบบตารางหรือแผนภูมิก็ได้

6. อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียงตามลำดับวัตถุประสงค์การวิจัย (เฉพาะประเด็นที่น่าสนใจ) โดยชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่ผ่านมา และชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด พร้อมระบอบองค์ความรู้จากการวิจัย โดยทำแผนภาพหรือตารางประกอบองค์ความรู้จากการวิจัยที่น่าสนใจ

7. สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญตามลำดับวัตถุประสงค์การวิจัย และข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8. กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) (ถ้ามี) ระบุแหล่งทุน หรือข้อปลื้มเกี่ยวกับงานวิจัยนี้ เช่น งานชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยฉบับเต็มเรื่องใด

9. เอกสารอ้างอิง (References) ระบุรายการอ้างอิงที่อ้างอิงจริงในเนื้อหาบทความเท่านั้น โดยให้สอดคล้องกับการอ้างอิงแบบระบบนามปี (APA) ตามที่วารสารนี้ประยุกต์ใช้เท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับ ดังนี้ (รวมผู้เขียนทั้งหมด ไม่เกิน 5 คน)

1. บทคัดย่อ (Abstract) ระบุวัตถุประสงค์ของการเขียน เนื้อหาหลักที่นำเสนอในเนื้อหา องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการเขียนบทความ
2. บทนำ (Introduction) ระบุสภาพประเด็นปัญหา การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเบื้องต้น ประเด็นหลักที่ต้องการนำเสนอ เป็นต้น
3. เนื้อเรื่อง (Content) ระบุสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับหัวข้อ การวิเคราะห์ข้อมูล และแสดงองค์ความรู้ใหม่บนฐานข้อมูลที่ได้นำเสนอมาทั้งหมด โดยทำแผนภาพหรือตารางประกอบองค์ความรู้ใหม่ให้น่าสนใจ
4. สรุป (Conclusion) ระบุเนื้อหาโดยย่อที่กล่าวมาทั้งหมด
5. เอกสารอ้างอิง (References) ระบุรายการอ้างอิงที่อ้างอิงจริงในเนื้อหาบทความเท่านั้น โดยให้สอดคล้องกับการอ้างอิงแบบระบบนามปี (APA) ตามที่วารสารนี้ประยุกต์ใช้เท่านั้น

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) ให้เรียงลำดับ ดังนี้

1. บทนำ (Introduction) กล่าวถึงประวัติของผู้เขียนหนังสือในเรื่องที่วิจารณ์โดยย่อ รวมถึงผลงานของที่โดดเด่น รางวัลสำคัญที่เคยได้รับ บทบาทหน้าที่ในสังคม ประวัติหรือที่มาของการหนังสือที่วิจารณ์ ประโยชน์ที่เกิดจากหนังสือเรื่องนี้ การนำไปใช้ประโยชน์ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากหนังสือเรื่องนี้ องค์ความรู้ที่เกิดจากหนังสือเล่มนี้ เหตุผลที่เลือกวิจารณ์เรื่องนี้ ความสนใจที่เลือกวิจารณ์เรื่องนี้ เป็นต้น
2. เนื้อหา (Content) สรุปเนื้อหาทั้งหมดของหนังสือตามบทหรือตอนของหนังสือ
3. บทวิจารณ์ (Discussion) วิเคราะห์เนื้อหาแต่ละบทหรือตอนอย่างละเอียด สังเคราะห์เนื้อหาที่เป็นประเด็นสำคัญเข้าด้วยกัน วิพากษ์และตีความเนื้อหาอย่างเป็นธรรม สร้างสรรค์และมีเหตุผลประกอบ เพื่อประเมินคุณค่าของหนังสือในแง่ข้อดี-ข้อเสีย จุดเด่น-จุดด้อยของเนื้อหาภาพรวม
4. สรุป (Conclusion) ประมวลเนื้อหาอีกครั้งให้กระชับ เข้าใจง่าย
5. เอกสารอ้างอิง (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับ ผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้องของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้การส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

4.1 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) หรือระบบนามปี โดยใช้วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้แต่ง ปีที่จัดพิมพ์ และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เอกสารที่นำมาอ้างอิงในเนื้อหาบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิง ท้ายบทความทุกรายการ และเจ้าของบทความต้องรับผิดชอบความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร ดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1. พระไตรปิฎกและอรรถกถา ให้อ้างอิงชื่อคัมภีร์ เล่ม ข้อ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 16: 282-283)	(พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 16: 256-320)
---	--

2. ผู้แต่ง 1 ราย (ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ วิทยานิพนธ์ สัมภาษณ์ สื่อออนไลน์ เป็นต้น) ให้อ้างอิงชื่อผู้แต่ง แล้วใส่เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง (ถ้ามี) เช่น

(วศิน อินทสระ, 2548: 50)

3. ผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างอิงชื่อของผู้แต่งทั้งสอง เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(แสง จันทร์งาม และสุเชาว์ พลอยชุม, 2565: 44)
--

หากมีเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 รายการ ให้ใช้เครื่องหมายอัฒภาค (;) คั่นระหว่างรายการอ้างอิง เช่น

(เสฐียร โพธิ์นันทะ, 2564: 18; เสฐียรพงศ์ วรรณปก, 2563: 47)
--

4. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างอิงชื่อของผู้แต่งคนแรก เว้นวรรคหนึ่งครั้ง เพิ่มคำว่า “และคณะ” เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(สุวิญ รักสัตย์ และคณะ, 2560: 55)

ทั้งนี้ หากเป็นการอ้างอิงด้วยการสรุปความหรือเอกสารที่ไม่มีเลขหน้า ไม่ต้องใส่เลขหน้า เช่น

(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562)

(ประเวศ วะสี และบุญยงค์ เกศเทศ, 2566)

(พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ และคณะ, 2560)

(พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช), 2566; พระเมธีวชิรบัณฑิต, 2564)

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1. ถ้ามีผู้แต่ง 1 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์และหน้าที่นำมาอ้างอิง เช่น

(Cleary, 1993: 4)

2. ถ้ามีผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง 2 ราย เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าที่นำมาอ้างอิง เช่น

(Cronbach & Shavelson, 2004: 3)

และให้ใช้เครื่องหมาย อัฒภาค (;) คั่นกลางระหว่างเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 เอกสาร เช่น

(Stcherbatsky, 2003: 4; Cronbach, 1951: 3)

3. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วย et al. ปีที่พิมพ์ และหน้าที่นำมาอ้างอิง เช่น

(Green, et al., 1977: 20)

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิมพ์รายการสำนักพิมพ์/โรงพิมพ์

กรณีเป็นบริษัทหรือสำนักพิมพ์ให้คงไว้เฉพาะชื่อ ดังตัวอย่าง

1. บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด ให้ใช้ “21 เซ็นจูรี”
2. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้ใช้ “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์”
3. กรณีที่เป็นโรงพิมพ์ให้ใช้รูปแบบเต็ม เช่น โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4.2 เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

ตัวอย่าง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitaka Vol. 1*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./ครั้งที่พิมพ์./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

กรณีผู้แต่ง 1 ราย (หากเป็นภาคภาษาอังกฤษให้เขียนนามสกุลไว้หน้า ตามด้วยชื่อ) เช่น
วศิน อินทสระ. (2548). *ตรรกศาสตร์พหุศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ชรรมดา.
Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*, 3rd ed. New York: Harper and Row Publication.

กรณีผู้แต่ง 2 ราย (ให้ใช้คำว่า “และ” หรือ “and” เป็นคำเชื่อม) เช่น
บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม Participatory Democracy*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

กรณีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย (ให้ใช้คำว่า “และคณะ” หรือ “et al.” ต่อท้ายชื่อผู้แต่งคนแรก) เช่น
สุขุม นวลสกุล และคณะ. (2550). *การเมืองและการปกครองไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
Snyder, C. R., et al. (2011). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 2nd ed. Los Angeles: SAGE Publications Inc.

กรณีมีทั้งผู้แต่งและผู้แปลหรือบรรณาธิการ (ให้เขียนชื่อผู้แต่งไว้หน้า ชื่อผู้แปลหรือบรรณาธิการเขียนไว้หลัง ชื่อเรื่อง ตามด้วยวงเล็บว่า (ผู้แปล) หรือ (บรรณาธิการ) สำหรับภาษาไทย และ (tran.) หรือ (ed.) สำหรับภาษาอังกฤษกรณี 1 คน หรือ (trans.) หรือ (eds.) กรณี 2 คนขึ้นไป) เช่น

เจมส์ แอล เครย์ตัน. (2551). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม*. วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. (ผู้แปล). ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท.

Hylton, P. (2001). *Blackwell Companions to Philosophy: A Companion to Analytic Philosophy*. Martinich, A. P. and Sosa, D. (eds.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Lyotard, J. F. (1984). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Bennington, G. and Massumi, B. (trans.). Minneapolis: The University of Minnesota Press.

Wittgenstein, L. (1967). *Philosophical Investigations*, 3rd ed. Anscombe, G. E. M. (tran.). Oxford: Basil Blackwell Ltd.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)./ชื่อเรื่อง/เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปรีดี หงส์ สตัน และอัมพร หมาดเด็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร: Illuminations Editions.

Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., et al. (eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596). Philadelphia: Saunders.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่/(ฉบับที่),/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์. (บทความที่มี DOI ให้ใส่ DOI ไว้ตอนท้าย)

ตัวอย่าง

สิริพร ครองชีพ และพระสุทธิสารเมธี. (2566). บุรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด-19. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 3 (1), 25-31.

Piaget, J. (1972). Intellectual Evolution from Adolescence to Adulthood. *Human Development*. 15, 1-12. DOI:10.1159/000271225

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อสารานุกรม,/เล่มที่อ้างอิง, หน้าเลขหน้าที่อ้างอิง./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

สนธิ อาจพันธ์. (2537). หม้อคอกวาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ*, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science Fiction. In *The Encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า. (กรณีภาษาอังกฤษที่มีหลายหน้า ให้ใช้คำว่า pp. แทน p.)

ตัวอย่าง

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนธุรกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

Chetchotiros, N. and Yonpam, Ch. (16 May 2019). PPRP Faces Major Coalition Sang. *Bangkok Post*, p. 1.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ (ปีพิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

สุรัชย์ พุดชู และคณะ. (2565). *แนวคิดตรรกศาสตร์ในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก*. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

องอาจ เขียวงามดี. (2566). *การพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสาคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

Tyrone, R. (2007). *Effects of Upland Timber Harvest and Road Construction on Headwater Stream Fish Assemblages in a Southeastern Forest*. (Master's Thesis). Texas State University. San Marcos, Texas.

Lim, H. L. (2018). *Contemporary Buddhism: Introduction into Thich Nhat Hanh's Teaching*. (Doctoral Dissertation). Mahidol University. Nakhon Pathom.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปีที่สัมภาษณ์)./ตำแหน่ง./สัมภาษณ์./วันที่สัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

กฤตสุชิน พลเสน. (2566). อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. *สัมภาษณ์*. 18 เมษายน.

Interviewee A. (2019). Student at Faculty of Buddhism, MCU. *Interview*. 1 March.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่)./ชื่อบทความ./สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี,/จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (27 กรกฎาคม 2563). *พุทธประวัติ*. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2566, จาก <https://www.onab.go.th/th/content/category/detail/id/72/iid/460>

The Open Buddhist University. (24 September 2024). *What is Buddhist Philosophy?* Retrieved 10 October 2024, From <https://buddhistuniversity.net/courses/philosophy#what-is-buddhist-philosophy>

(10) การสัมมนา/ประชุมวิชาการ

ผู้เขียน./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อบทความ./การสัมมนาหรือประชุม./หน่วยงานที่จัด./วันเดือนที่จัด./หน้าที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง

พระครูวรธรรมวิฑูรย์ และคณะ. (2561). เปรียบเทียบหลักอุเบกขาธรรมในพระพุทธศาสนาและหฺวู่-เว่ยในเต๋า. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2561 เรื่อง “การวิจัยทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” (The Research on Buddhism for Sustainable Development)*. วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วันที่ 20 มีนาคม. หน้า 119-129.

การให้เรียงลำดับเอกสารอ้างอิงให้ปฏิบัติ ดังนี้ 1) เรียงตามลำดับพยัญชนะ ก-ฮ หากซ้ำอักษรให้เรียงตามสระตัว 2) หากซ้ำชื่อผู้แต่งให้เรียงตามลำดับ พ.ศ. โดยเรียง พ.ศ. ที่น้อยสุดไว้หน้า ส่วนเอกสารอ้างอิงที่ซ้ำซึ่งเรียงไว้หลัง ให้เขียนเส้นประแทน โดยมีความยาวเท่าย่อหน้า 3) เรียงลำดับเอกสารภาคภาษาไทยก่อน จากนั้นจึงเป็นภาคภาษาอังกฤษ ซึ่งเรียงตามอักษร A-Z หากซ้ำอักษรให้เรียงตามสระ และหากชื่อผู้แต่งที่ซ้ำกันให้เรียงตามลำดับ ค.ศ. จากนั้นน้อยไปหามากเหมือนภาคภาษาไทย

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิงท้ายเรื่อง

โกนิญฐ์ ศรีทอง. (2558). *การบูรณาการภูมิปัญญาพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาชุมชน*. พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จรรยา รัตนกาล. (2556). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการอยู่ร่วมกันของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลสามบัณฑิต อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. รายงานการวิจัย.

- กองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. (2538). *ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: ปกเกล้า.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). *โลกทัศน์ชาวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์*, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมมาปณฺโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุทยานแห่งชาติเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500 เล่ม 12*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 12*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (6 เมษายน 2560). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก*. หน้า 1-90.
- Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., et al. (eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596). Philadelphia: Saunders.
- Boo, E. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*, Vol. 1 and 2. Washington, D.C.: World Wildlife Fund.
- Boo, E. (1991). Making Ecotourism Sustainable: Recommendations for Planning, Development, and Management. In *Nature Tourism Managing for the Environment*. Washington, D.C.: Island Press.
- Hylton, P. (2001). *Blackwell Companions to Philosophy: A Companion to Analytic Philosophy*. Martinich, A. P. and Sosa, D. (eds.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Keown, D. (1995). *Are There "Human Right" in Buddhism*. London: University of London.
- Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*. 6 (5), 25-28.
- Snyder, C. R., et al. (2011). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 2nd ed. Los Angeles: SAGE Publications Inc.
- Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

5. การส่งบทความต้นฉบับ

5.1 การเตรียมเอกสารต้นฉบับประกอบด้วย

1. ต้นฉบับที่เป็นไฟล์ *.doc ของ Microsoft Word โปรดดูรายละเอียดที่ระบุในรูปแบบข้างต้น
2. กรอกรูปแบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ (ใบสมัคร) ให้ถูกต้องและชัดเจน

5.2 การจัดส่งต้นฉบับ

ส่งทางระบบวารสารออนไลน์ “วารสารมนุษยวิชาการ” ตามลิงก์ <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/jah> หากผู้เขียนยังไม่มีบัญชีของระบบ ThaiJO ต้องลงทะเบียน (Register) ในระบบวารสารก่อน จากนั้นเข้าสู่ระบบ (Login) เพื่อส่งบทความต้นฉบับและแนบไฟล์แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์มาให้เรียบร้อย (หรือกรอกใบสมัครทาง Google Form)

6. การพิจารณาบทความเบื้องต้นของกองบรรณาธิการ

บทความต้นฉบับต้องจัดในรูปแบบไฟล์ *.doc ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 8-15 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้นใน 2 ด้าน คือ 1) ความถูกต้องตามรูปแบบของวารสาร 2) ขอบข่ายเนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์ ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาเบื้องต้นจะส่งกลับไปให้ผู้เขียนแก้ไข ถ้าผ่าน จะเข้าสู่การพิจารณาลั่นกรองของผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลอย่างไร จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบต่อไป

7. สิทธิของกองบรรณาธิการ

ในกรณีกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้พิจารณาลั่นกรองบทความมีความเห็นว่า ควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยยึดข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นหลัก และขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ตีพิมพ์ในกรณีที่บทความไม่ตรงกับวัตถุประสงค์และรูปแบบของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ หากบทความใดได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยเสียงข้างมากให้ตีพิมพ์ ผู้เขียนจะได้รับหนังสือรับรองการตีพิมพ์จากวารสาร (เฉพาะผู้แจ้งความประสงค์ไว้)

8. อัตราค่าตีพิมพ์บทความ

วารสารยังไม่กำหนดค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ (ส่งบทความฟรี)

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์
วารสารมนุษยวิชาการ

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....

ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งทางวิชาการ.....

ประเภทบทความ ☐ บทความวิจัย ☐ บทความวิชาการ ☐ บทความทบทวนวรรณกรรม

ชื่อบทความ (ภาษาไทย)

(English)

ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) *บทความวิจัย ไม่เกิน 4 ท่าน, บทความประเภทอื่น ไม่เกิน 2 ท่าน*

1.

2.

3.

4.

หน่วยงานและที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก

..... โทรศัพท์ E-mail LINE ID.....

“ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) ขอรับรองว่า บทความที่เสนอมานี้ ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์และไม่ได้อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่นใด ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมยอมรับหลักเกณฑ์การพิจารณาต้นฉบับ โดยยินยอมให้กองบรรณาธิการมีสิทธิพิจารณา ตรวจสอบต้นฉบับได้ตามที่เห็นสมควร และขอมอบลิขสิทธิ์บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ให้แก่วารสารมนุษยวิชาการ ในกรณีมีการฟ้องร้องเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับภาพ กราฟ ข้อความส่วนใดส่วนหนึ่ง และ/หรือ ข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความนี้ ถือเป็นความรับผิดชอบของข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมแต่เพียงฝ่ายเดียว”

ลงชื่อ.....ผู้เขียน

(.....)

บทความวิจัย

ชื่อบทความภาษาไทย (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)*¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม**³ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³ชื่อหน่วยงานย่อย, หน่วยงานหลัก (ภาษาไทยขนาด 14 pt. ตัวธรรมดา)¹,ชื่อหน่วยงานย่อย, หน่วยงานหลัก (ภาษาไทยขนาด 14 pt. ตัวธรรมดา)²,ชื่อหน่วยงานย่อย, หน่วยงานหลัก (ภาษาไทยขนาด 14 pt. ตัวธรรมดา)³ชื่อหน่วยงานย่อย, หน่วยงานหลัก (ภาษาอังกฤษขนาด 14 pt. ตัวธรรมดา)¹,ชื่อหน่วยงานย่อย, หน่วยงานหลัก (ภาษาอังกฤษขนาด 14 pt. ตัวธรรมดา)²,ชื่อหน่วยงานย่อย, หน่วยงานหลัก (ภาษาอังกฤษขนาด 14 pt. ตัวธรรมดา)³

First Author, E-mail:(อีเมลของผู้ประพันธ์อันดับแรก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)*

Corresponding Author, E-mail:(อีเมลของผู้ประพันธ์บรรณกิจ(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)**

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 300 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

.....

(Before 6 pt.)

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

(Before 6 pt.)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 300 คำ).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

(Before 6 pt.)

Keywords (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

(Before 6 pt.)

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt.)

1..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

2.....

3.....

ระเบียบวิธีวิจัย (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

ผลการวิจัย (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

อภิปรายผล (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

องค์ความรู้จากการวิจัย (16 pt.) (พร้อมภาพไดอะแกรมประกอบเนื้อหา)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (References) (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.) อย่างน้อย 10 รายการ

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

บทความวิชาการ

ชื่อบทความภาษาไทย (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)*¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม**³ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³ชื่อหน่วยงานย่อย, หน่วยงานหลัก (ภาษาไทยขนาด 14 pt. ตัวธรรมดา)¹,ชื่อหน่วยงานย่อย, หน่วยงานหลัก (ภาษาไทยขนาด 14 pt. ตัวธรรมดา)²,ชื่อหน่วยงานย่อย, หน่วยงานหลัก (ภาษาไทยขนาด 14 pt. ตัวธรรมดา)³ชื่อหน่วยงานย่อย, หน่วยงานหลัก (ภาษาอังกฤษขนาด 14 pt. ตัวธรรมดา)¹,ชื่อหน่วยงานย่อย, หน่วยงานหลัก (ภาษาอังกฤษขนาด 14 pt. ตัวธรรมดา)²,ชื่อหน่วยงานย่อย, หน่วยงานหลัก (ภาษาอังกฤษขนาด 14 pt. ตัวธรรมดา)³

First Author, E-mail:(อีเมลของผู้ประพันธ์อันดับแรก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)*

Corresponding Author, E-mail:(อีเมลของผู้ประพันธ์บรรณกิจ(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)**

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 300 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 300 คำ).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

Keywords (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

เนื้อเรื่อง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (16 pt.) (พร้อมภาพไดอะแกรมประกอบเนื้อหา)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.) อย่างน้อย 10 รายการ

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

บทวิจารณ์หนังสือ

ชื่อเรื่อง (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)*¹, ผู้เขียนร่วม**²

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม²

ชื่อหน่วยงานย่อย, หน่วยงานหลัก (ภาษาไทยขนาด 14 pt. ตัวธรรมดา)¹,

ชื่อหน่วยงานย่อย, หน่วยงานหลัก (ภาษาไทยขนาด 14 pt. ตัวธรรมดา)²,

ชื่อหน่วยงานย่อย, หน่วยงานหลัก (ภาษาอังกฤษขนาด 14 pt. ตัวธรรมดา)¹,

ชื่อหน่วยงานย่อย, หน่วยงานหลัก (ภาษาอังกฤษขนาด 14 pt. ตัวธรรมดา)²,

First Author, E-mail:(อีเมลของผู้ประพันธ์อันดับแรก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)*

Corresponding Author, E-mail:(อีเมลของผู้ประพันธ์บรรณกิจ(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)**

เว้น 1 บรรทัด

บทวิจารณ์หนังสือ

ผู้เขียน:

จำนวนหน้า:

ปีที่พิมพ์:

ครั้งที่พิมพ์:

สถานที่พิมพ์:

ภาพหน้าปกหนังสือ

เว้น 1 บรรทัด

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

เนื้อหา (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

บทวิจารณ์ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.) อย่างน้อย 5 รายการ

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

วัตถุประสงค์ของศูนย์มนุษยวิชาการทางศาสนา

- 1) เพื่อให้บริการความรู้เกี่ยวกับศาสนพิธีกรรมแก่สังคม
- 2) เพื่อประกอบพิธีวัฒนธรรมความเชื่อโบราณด้านฤกษ์พิธี/การสู่ขวัญ
- 3) เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้มานุษยวิทยาด้านบทความทางวิชาการ